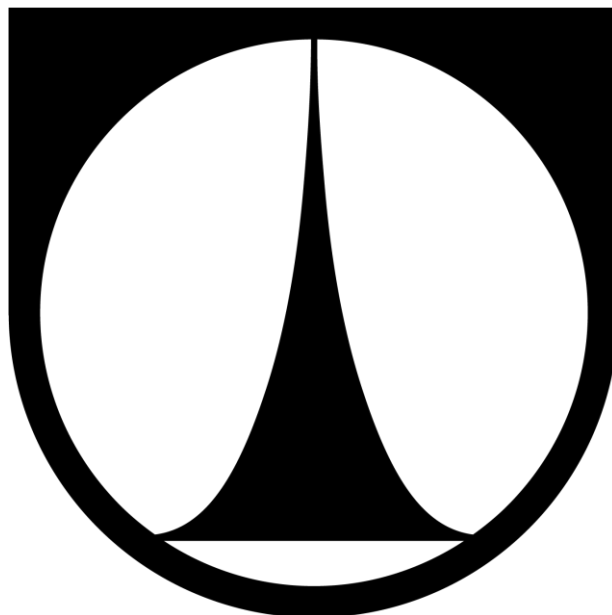

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Bc. Anna Sobeková

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Studijní program: N 6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Podniková ekonomika

Historické mezníky v ekonomickém vývoji Slovenské republiky a jejich dopad na podnikovou sféru

Historical Milestones in the Economic Developement of the Slovak Republic and Their Impact on the Business Sector

DP-EF-KEK-2013-69

Bc. Anna Sobeková

Vedoucí práce: Ing. Iva Nedomlelová, Ph.D., katedra ekonomie

Konzultant: Ing. Blanka Brandová, Ph.D., katedra ekonomie

Počet stran: 97

Počet příloh: 2

Datum odevzdání: 7. ledna 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Anna Sobeková**
Osobní číslo: **E10000176**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**
Název tématu: **Historické mezníky v ekonomickém vývoji Slovenské republiky
a jejich dopad na podnikovou sféru**
Zadávající katedra: **Katedra ekonomie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Stanovení cílů práce, formulace výzkumných předpokladů, případně hypotéz
2. Teoreticko-ekonomická charakteristika vybraných makroekonomických ukazatelů
3. Analýza historického vývoje Slovenské republiky v letech 1993 - 2011 (vznik samostatného státu, vstup do EU, přijetí eura)
4. Analýza ekonomického vývoje SR v souvislosti s historickými mezníky a jejich dopad na podnikovou sféru
5. Formulace závěrů, ověření výzkumných předpokladů, případně hypotéz

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **65 normostran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DE GRAUWE, P. Economics of Monetary Union. 6th ed., Oxford: University Press, 2005. 296 pgs. ISBN 9780199277001.

EICHENGREEN, B. J. The European economy since 1945: coordinated capitalism and beyond. 1st ed., Princeton; Oxford: Princeton University Press, 2007. 495 pgs. ISBN 978-0-691-13848-0.

LACINA, L. a kol. Měnová integrace. Náklady a přínosy členství v měnové unii. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 538 s. ISBN 978-80-7179-560-5.

ŠIKULA, M. a kol. Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2003. 383 s. ISBN 80-7144-135-X.

VINTROVÁ, R. Česká a slovenská ekonomika 15 let po rozdělení. Politická ekonomie. 2008, roč. 12, č. 4, s. 449-466. ISSN 0032-3233.

WICKENS, M. Macroeconomic theory: a dynamic general equilibrium approach. 1st ed., Princeton; Oxford: Princeton University Press, 2008. 477 pgs. ISBN 978-0-691-11640-2.

Elektronická databáze článků ProQuest (knihovna.tul.cz).

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Iva Nedomlelová, Ph.D.**

Katedra ekonomie

Konzultant diplomové práce: **Ing. Blanka Brandová, Ph.D.**

Katedra ekonomie

Datum zadání diplomové práce: **31. října 2012**

Termín odevzdání diplomové práce: **4. května 2013**

doc. Dr. Ing. Olga Hasprová
děkanka

prof. Ing. Jiří Kraft, CSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 31. října 2012

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci, 7. ledna 2013

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucí mé diplomové práce paní Ing. Ivě Nedomlelové Ph.D. za její metodickou pomoc, velmi cenné odborné rady a připomínky, které byly velkým přínosem při zpracování této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat paní Mgr. Zdeňce Polákové za provedené korekce textu.

V neposlední řadě děkuji také své rodině a blízkým za morální podporu a pomoc během celého studia.

Bc. Anna Sobeková

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá analýzou vývoje Slovenské republiky od jejího vzniku po rok 2011 a vývojem podnikové sféry na Slovensku. V úvodu jsou popsány výchozí podmínky vzniku Slovenské republiky. Práce zachycuje chronologický vývoj od vzniku samostatného státu, přes vstup Slovenské republiky do Evropské unie a přijetí eura až do současnosti. Mapuje jednotlivé vlády a jejich podíl na vývoji země. Analyzuje ekonomický vývoj Slovenské republiky na základě vybraných makroekonomických ukazatelů. Práce popisuje transformační proces, jednotlivé kroky uskutečněné před vstupem do Evropské unie a kroky uskutečněné při přechodu na novou měnu. Zabývá se vyhodnocením přínosů, nákladů a dopadů členství Slovenska v Evropské unii a v eurozóně. Analyzuje vývoj podnikové sféry na Slovensku a to hlavně vývoj malých a středních podniků. Hodnotí vývoj podnikové sféry a vývoj podílů malých a středních podniků na ekonomickém vývoji země v jednotlivých etapách vývoje.

Klíčová slova

euro, Evropská unie, hrubý domácí produkt, inflace, malé a střední podniky, nezaměstnanost, platební bilance, podniková sféra, Slovenská republika, transformace

Annotation

This thesis analyzes the development of the Slovak Republic from its inception to the year 2011 and the development of the business sector in the Slovak Republic. The introduction describes the initial conditions of the Slovak Republic. The work captures the chronological development from the creation of an independent state, via input Slovak Republic to the European Union and adopt the euro until now. It maps each government and its share in the development of the country. It analyzes the economic development of the Slovak Republic on the basis of selected macroeconomic indicators. The work describes the transformation process, the steps made prior to accession to the European Union and the steps made in the transition to the new currency. It deals with the evaluation of the benefits, costs and impacts of Slovakia's membership in the European Union and the euro area. Analyzes the development of the business sector in the Slovak Republic, and especially the development of small and medium enterprises. Evaluates the development of the corporate sector and the development interests of SMEs in the economic development of the country in various stages of development.

Key Words

balance of payments, business sector, euro, European Union, gross domestic product, inflation, Slovak republic, small and medium enterprises, transformation, unemployment

Obsah

SEZNAM OBRÁZKŮ.....	11
SEZNAM TABULEK	12
SEZNAM ZKRATEK	13
1. ÚVOD	14
2. TEORETICKO-EKONOMICKÁ CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH MAKROEKONOMICKÝCH UKAZATELŮ	15
2.1 HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT	15
2.1.1 <i>Metody výpočtu hrubého domácího produktu</i>	<i>15</i>
2.1.2 <i>Tempo růstu HDP.....</i>	<i>17</i>
2.1.3 <i>Nominální a reálný hrubý domácí produkt</i>	<i>17</i>
2.2 INFLACE.....	18
2.2.1 <i>Měření inflace.....</i>	<i>18</i>
2.2.2 <i>Příčiny inflace a její formy</i>	<i>20</i>
2.2.3 <i>Důsledky inflace</i>	<i>21</i>
2.3 NEZAMĚSTNANOST	21
2.3.1 <i>Měření nezaměstnanosti</i>	<i>22</i>
2.3.2 <i>Typy nezaměstnanosti</i>	<i>22</i>
2.3.3 <i>Dopady nezaměstnanosti</i>	<i>23</i>
2.4 PLATEBNÍ BILANCE	24
2.4.1 <i>Účty platební bilance.....</i>	<i>25</i>
3. VÝVOJ SLOVENSKÉ REPUBLIKY	27
3.1 VÝCHOZÍ PODMÍNKY VZNIKU SLOVENSKÉ REPUBLIKY	27
3.1.1 <i>Vývoj ekonomických ukazatelů</i>	<i>31</i>
3.1.2 <i>Politický vývoj v letech 1989 – 1992</i>	<i>33</i>
3.2 OD VZNIKU SLOVENSKÉ REPUBLIKY PO VSTUP DO EU.....	35
3.2.1 <i>Transformace po roce 1993.....</i>	<i>35</i>
3.2.2 <i>Ekonomický vývoj na Slovensku v letech 1993 – 2003.....</i>	<i>37</i>
3.2.3 <i>Politický vývoj Slovenské republiky.....</i>	<i>41</i>

3.2.4	<i>Slovensko a EU</i>	45
3.3	VÝVOJ SLOVENSKA PO VSTUPU DO EU.....	48
3.3.1	<i>Přínosy a rizika členství v EU</i>	48
3.3.2	<i>Ekonomický vývoj po vstupu do EU</i>	49
3.3.3	<i>Politický vývoj po vstupu do EU</i>	53
3.3.4	<i>Přípravy na přijetí eura</i>	54
3.3.5	<i>Plnění maastrichtských kritérií</i>	56
3.3.6	<i>Zavádění eura</i>	58
3.4	SLOVENSKO V EUROZÓNĚ.....	60
3.4.1	<i>Dopady zavedení eura</i>	60
3.4.2	<i>Ekonomický vývoj</i>	61
3.4.3	<i>Politický vývoj</i>	65
3.5	SHRNUTÍ VÝVOJE SLOVENSKÉ REPUBLIKY V LETECH 1993 – 2011	65
4.	PODNIKOVÁ SFÉRA NA SLOVENSKU	69
4.1	FORMOVÁNÍ PODNIKOVÉ SFÉRY PŘED ROKEM 1993.....	69
4.2	DALŠÍ VÝVOJ PODNIKOVÉ SFÉRY OD ROKU 1993	70
4.2.1	<i>Přípravenost MSP na vstup do EU</i>	74
4.3	VÝVOJ PODNIKOVÉ SFÉRY PO VSTUPU DO EU	75
4.3.1	<i>Zhodnocení vlivu vstupu Slovenska do EU na MSP</i>	78
4.3.2	<i>Přípravenost MSP na přijetí eura</i>	78
4.4	VÝVOJ PODNIKOVÉ SFÉRY PO PŘIJETÍ EURA	79
4.5	SHRNUTÍ VÝVOJE PODNIKOVÉ SFÉRY V LETECH 1993 – 2011	81
5.	ZÁVĚR	85
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	88
	SEZNAM PŘÍLOH	95

Seznam obrázků

Obrázek 1 Tempo růstu HDP v letech 1993 – 2003 (v %)	38
Obrázek 2 Míra inflace v letech 1993 – 2003 (v %)	39
Obrázek 3 Míra nezaměstnanosti v letech 1993 – 2003 (v %)	40
Obrázek 4 Saldo platební bilance v letech 1993 – 2003 (v mld. eur)	41
Obrázek 5 Tempo růstu HDP v letech 2004 – 2009 (v %)	50
Obrázek 6 Míra inflace v letech 2004 – 2009 (v %)	51
Obrázek 7 Míra nezaměstnanosti v letech 2004 – 2009 (v %)	52
Obrázek 8 Saldo platební bilance v letech 2004 – 2009 (v mld. eur)	53
Obrázek 9 Tempo růstu HDP v letech 2009 – 2012* (v %)	62
Obrázek 10 Míra inflace v letech 2009 – 2012* (v %)	63
Obrázek 11 Míra nezaměstnanosti v letech 2009 – 2012* (v %)	64
Obrázek 12 Saldo platební bilance v letech 2009 – 2012* (v mld. eur)	64
Obrázek 13 Vývoj vybraných ukazatelů v letech 1993 – 2011 (v %)	67
Obrázek 14 Vývoj salda platební bilance v letech 1993 – 2011 (v mld. eur)	68
Obrázek 15 Vývoj počtu MSP v letech 1996 – 2003	72
Obrázek 16 Podíl MSP na vybraných ukazatelích v letech 1996 – 2003 (v %)	73
Obrázek 17 Vývoj počtu MSP v letech 2004 – 2008	76
Obrázek 18 Podíl MSP na vybraných ukazatelích v letech 2004 – 2008 (v %)	77
Obrázek 19 Vývoj počtu MSP v letech 2009 – 2011	80
Obrázek 20 Podíl MSP na vybraných ukazatelích v letech 2009 – 2011 (v %)	81
Obrázek 21 Vývoj počtu MSP - PO v letech 1996 – 2011	83
Obrázek 22 Podíl MSP na vybraných ukazatelích v letech 1996 – 2011 (v %)	83

Seznam tabulek

Tabulka 1 Tempo růstu HDP v letech 1990 – 1992 (v %)	31
Tabulka 2 Míra inflace v letech 1990 - 1992 (v %).....	32
Tabulka 3 Míra nezaměstnanosti v letech 1990 - 1992 (v %).....	33
Tabulka 4 Stav plnění Maastrichtských kritérií.....	58
Tabulka 5 Termíny výměny hotovosti SKK za eura	59

Seznam zkratek

CPI	index spotřebitelských cen
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská federativní republika
ČSSR	Československá socialistická republika
DPH	daň z přidané hodnoty
EU	Evropská unie
FNM	Fond národního majetku
HDP	hrubý domácí produkt
HICP	harmonizující index spotřebitelských cen
ICP	implicitní cenový deflátor
MF SR	Ministerstvo financí Slovenské republiky
MSP	malé a střední podniky
NADSME	Národní agentura pro rozvoj malého a středního podnikání
NBS	Národní banka Slovenska
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SAV	Slovenská akademie věd
SR	Slovenská republika

1. Úvod

Slovenská republika má za sebou 19 let samostatného vývoje, který byl poznamenán velkými společenskými i ekonomickými změnami. Cílem této práce je poskytnout analýzu ekonomického vývoje Slovenské republiky a vývoje podnikové sféry na Slovensku s důrazem na historické mezníky (vznik Slovenské republiky, vstup do Evropské unie a přijetí eura).

Diplomová práce je členěna do pěti částí. Po úvodu jsou ve druhé části popsána teoretická východiska pro analýzu ekonomického vývoje země. Ekonomický vývoj je analyzován pomocí tempa růstu HDP, míry inflace, míry nezaměstnanosti a salda platební bilance.

Analýza ekonomického, ale také politického vývoje, který ho značně ovlivnil, je součástí třetí kapitoly. Tato část je dle historických mezníků rozčleněna do pěti podkapitol. Analyzuje výchozí podmínky vzniku Slovenské republiky od transformace z centrálně plánované ekonomiky na tržní ekonomiku, přes rozpad České a Slovenské federativní republiky a vznik samostatného státu, až po následnou integraci do Evropské unie a vstup do eurozóny. V této části byla ověřena pravdivost dvou výzkumných předpokladů: 1. Vstup Slovenska do Evropské unie vedl ke snížení nezaměstnanosti. 2. Přijetí eura vedlo k okamžitému zvýšení tempa růstu HDP.

Čtvrtá část práce se zabývá vývojem podnikové sféry na Slovensku se zřetelem na vývoj malých a středních podniků – právnických osob. Je podobně jako třetí část rozčleněna do pěti podkapitol, které analyzují vývoj v jednotlivých obdobích vývoje slovenského státu. Analýzy dopadů historických událostí na malé a střední podniky jsou podloženy vývojem jejich podílů na nezaměstnanost, tvorbě HDP, tvorbě přidané hodnoty, exportu a importu, ale také výzkumnými studiemi. V této části práce byla ověřena pravdivost následujícího předpokladu: Vstup do Evropské unie vedl k okamžitému zhoršení pozice malých a středních podniků na trhu.

V závěru práce je zhodnocen vývoj Slovenské republiky a podnikové sféry na Slovensku od roku 1993 po rok 2011 a jsou vyhodnoceny dané výzkumné předpoklady.

2. Teoreticko-ekonomická charakteristika vybraných makroekonomických ukazatelů

Druhá kapitola této práce je věnována teoretickému vymezení vybraných makroekonomických ukazatelů ekonomiky, pomocí kterých bude v dalších částech analyzován vývoj Slovenské republiky od jejího vzniku až po rok 2011. Byli vybráni ukazatelé, kteří se pro zhodnocení ekonomické situace země využívají nejčastěji. Prvním z nich je hrubý domácí produkt (HDP), sloužící k měření výkonnosti země. Dalšími jsou inflace, která odráží cenovou stabilitu země, nezaměstnanost a platební bilance, zejména její běžný účet, který zaznamenává vztah ekonomiky k zahraničním subjektům.

2.1 Hrubý domácí produkt

Základním makroekonomickým agregátem pro posouzení výkonnosti ekonomiky je hrubý domácí produkt (HDP). HDP je tokem zboží a služeb, které byly vyrobeny na území určité země za dané časové období, nejčastěji za kalendářní rok nebo čtvrtletí. Do měření se zahrnují pouze nově vyrobené statky v daném období. [1]

2.1.1 Metody výpočtu hrubého domácího produktu

Pro měření HDP se nejčastěji používá výdajová, výrobní a důchodová metoda. Přičemž každá z těchto metod pohlíží na HDP z jiného hlediska. Jejich výsledkem je stejná výše hrubého domácího produktu dané ekonomiky.

Výdajová metoda

Dle výdajové metody je HDP součtem všech výdajů vynaložených na nákup finálních statků a služeb. Finálními statky rozumíme ty statky, které jsou určeny ke konečné spotřebě, investicím nebo vývozu¹. Uživatelé konečných statků jsou domácnosti, firmy,

¹ V praxi se pro výpočet používají přidané hodnoty. Přidanou hodnotou je zvýšení tržní hodnoty produktu, ke kterému dochází v každém stádiu výrobního procesu. [2]

vláda a zahraniční sektor. Jejich výdajové položky jsou spotřeba, investice, vládní nákupy a čistý vývoz neboli export. [3]

Spotřeba domácností je tvořena předměty dlouhodobé, krátkodobé spotřeby a službami, které představují významnou složku spotřebitelských výdajů. Investice jsou výdaje firem na finální statky, které se dělí na investice do fixního kapitálového majetku a na investice v podobě zásob. Vládními výdaji rozumíme nákupy nejrozličnějších finálních výrobků a služeb určených pro veřejné potřeby. Čistý vývoz je rozdílem mezi hodnotou celkových vývozu a hodnotou celkových dovozu. HDP se zvyšuje, když jsou celkové vývozy vyšší než dovozy a snižuje, když hodnota dovozu je vyšší než hodnota vývozu.

HDP je vypočten dle následujícího vztahu:

$$HDP = C + I + G + NX \quad (1)$$

kde C je spotřeba, I jsou investice, G jsou vládní výdaje a NX je čistý export.

Výrobní metoda

Tato metoda je také nazývána odvětvová, neboli metoda přidané hodnoty. Hrubý domácí produkt se vypočte jako součet přidaných hodnot všech odvětví ekonomiky na jednotlivých stupních výroby. Přidaná hodnota se v praxi zjišťuje tak, že se od příjmu z prodeje daného statku odčítají náklady na získání všech vstupů potřebných k výrobě tohoto statku. [4]

Důchodová metoda

Důchodová neboli příjmová metoda HDP se vypočte jako součet důchodů, které obdrží v daném období kapitál a práce. Důchody mají podle Jurečky [5 s. 33] podobu:

- „mezd (hrubé mzdy plus další náklady firem na práci, včetně příspěvků na sociální a zdravotní pojištění), které platí firmy;
- úroků (čisté úroky, tzn. rozdíl mezi úroky, které získají domácnosti a vláda, a úroky, které domácnosti a vláda zaplatí jiným subjektům);

- zisků (hrubý zisk firem, který se člení na dividendy akcionářů, nerozdělené zisky a daň ze zisku);
- renty (důchody plynoucí domácnostem z vlastní půdy a nemovitostí);
- příjmů ze samozaměstnání (všechny formy příjmů samostatně podnikajících osob – živnostníků, rolníků apod.).“

Součtem těchto důchodů plynoucích z výrobních faktorů vypočteme čistý domácí důchod. Pro vyjádření hrubého domácího produktu musí být k tomuto důchodu připočteny nepřímé daně a amortizace. Nepřímé daně jsou součástí ceny statků a prodejce je musí odvést státu a amortizace je procesem opotřebovávání a postupného odpisování fixního kapitálu. Vztah pro výpočet HDP je následující:

$$HDP = w + r + i + z + a + n \quad (2)$$

kde w jsou mzdy, r jsou renty, i jsou úroky, z jsou zisky, a je amortizace a n jsou nepřímé daně.

2.1.2 Tempo růstu HDP

Tempo růstu HDP (G) vyjadřuje vývoj hrubého domácího produktu v čase. Tento ukazatel se vypočte jako procentuální změna hrubého domácího produktu za určité období takto:

$$G = \frac{HDP_t - HDP_{t-1}}{HDP_{t-1}} \times 100 \quad (3)$$

kde G je tempo ekonomického růstu a t je rok.

2.1.3 Nominální a reálný hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt je součinem množství a cen jednotlivých produktů. Tyto ceny jsou měněny, což může při srovnávání HDP v čase zkreslit reálný výstup. V ekonomice je proto rozlišován reálný a nominální produkt. Nominální HDP je měřen v aktuálních, běžných cenách – je součinem množství produkce a cen produkce, které jsou na trhu v době, kdy je HDP počítán.

Pro vyloučení vlivu změn tržních cen se na výpočet hrubého domácího produktu používají stálé ceny – ceny výchozího období. HDP je vypočteno jako součin množství produktů v daném roce a jejich cen ve výchozím roce. Tento reálný domácí produkt odráží pouze změny produkce.

Podíl reálného a nominálního produktu je nazýván deflátor HDP. Pomocí tohoto podílu je možno vyjádřit změnu cenové hladiny mezi základním a daným rokem. [2]

Vypočte se dle následujícího vztahu:

$$\text{deflátor HDP} = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reální HDP}} \times 100 \quad (4)$$

Výše definovaný deflátor HDP je cenovým indexem. Více o tomto indexu je uvedeno v kapitole 2.2.1.

2.2 Inlace

Inlace je projevem ekonomické nerovnováhy. Má negativní dopad na ekonomiku, proto je snaha udržet ji na co nejnižší úrovni. Jedná se o zvyšování průměrné cenové hladiny, jejímž následkem je snižování kupní síly peněz.

2.2.1 Měření inflace

Inlace neboli všeobecná cenová hladina je měřena pomocí cenových indexů. Její měření slouží k vyčíslení průměrné míry inflace. Je vyčíslována pomocí indexu spotřebitelských cen (CPI), implicitního cenového deflátoru (IPD), nebo cenového indexu výrobců (PPI).

Index spotřebitelských cen

Tento index odráží změnu cen statků a služeb nakupovaných domácnostmi. Jsou srovnávány náklady na nákup spotřebního koše v daném roce s náklady na nákup tohoto koše ve výchozím roce. Spotřební koš je tvořen statky a službami spotřebovávanými průměrnou domácností. [6]

Pro výpočet se používá Laspeyresův index:

$$CPI = \frac{\sum Q_0 \times P_1}{\sum Q_0 \times P_0} \times 100 \quad (5)$$

kde Q_0 je spotřební koš ve výchozím období, P_0 jsou ceny statků ze spotřebního koše ve výchozím roce a P_1 jsou ceny těchto statků v běžném roce, v němž je vývoj cenové hladiny měřen.

Index cen výrobců

Někdy je označován i jako cenový index vstupů, který měří vývoj cen vstupů do výroby a slouží především k odhadu vývoje inflace. Předpokládá se, že s určitým zpožděním dojde ke změně cen vstupů a její promítnutí do cen finálních statků. Je vypočten obdobně jako index spotřebitelských cen s tím rozdílem, že koš reprezentantů neobsahuje spotřební, nýbrž produktivní statky, jako jsou suroviny, práce, energie, polotovary apod.

Deflátor hrubého domácího produktu

Nejpřesnějším cenovým indexem je deflátor HDP, který pokrývá veškerý výstup, včetně spotřebního zboží, investičních statků a vládních služeb. Je označován i jako implicitní cenový deflátor (IPD) a pro jeho výpočet je používán následující vztah:

$$IPD = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálný HDP}} \times 100 \quad (6)$$

kde IPD je implicitní cenový deflátor, nominální HDP je HDP vyjádřený v běžných cenách a reálný HDP je HDP vyjádřený v cenách výchozího roku. [2]

Míra inflace

Míra inflace představuje roční změnu cenové hladiny vyjádřenou v procentech a měřenou např. indexem spotřebitelských cen. Je vypočtena jako rozdíl cenového indexu běžného a výchozího období, dělený cenovým indexem výchozího období. [3]

Výpočet je následující:

$$\text{míra inflace} = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} \times 100 \quad (7)$$

kde CPI_t je index spotřebitelských cen běžného roku a CPI_{t-1} je index spotřebitelských cen výchozího roku.

2.2.2 Příčiny inflace a její formy

Inflace bývá vyvolána rozmanitými faktory působícími ve vzájemné kombinaci nebo izolovaně. Na jejich základě lze definovat různé typy inflace.

Inflace vyvolaná převahou poptávky nad nabídkou se nazývá poptávková inflace. Jedná se o takzvaný pozitivní poptávkový šok, kdy domácnosti, firmy, vláda a zahraniční subjekty poptávají větší množství statků, než je jejich nabídka. Pro nastolení rovnováhy nabídky statků a poptávky po nich jsou používány dva způsoby. Prvním z nich je zvýšení cen statků, kdy je snížena kupní síla poptávajících a nastává rovnováha. Druhým způsobem je zvýšení nabídky poptávaných statků.

Dalším typem je inflace tlačená náklady, tzv. nákladová inflace. Je způsobena růstem nákladů na výrobní faktory, kdy nastává tzv. negativní nákladový šok. Je způsoben např. zvýšením cen základních surovin a energií, zvýšením nepřímých daní, vysokými cenami importovaných vstupů do výroby apod. Poptávková a nákladová inflace je vyvolána ekonomickými příčinami. [4]

Podle tempa růstu jsou rozeznávány tři typy inflace – mírná, pádivá a hyperinflace. Mírná inflace je v rozmezí 0 – 10 % ročně. Nemá pro ekonomiku výrazné negativní důsledky. Lidé věří penězům a uzavírají i dlouhodobé smlouvy. Pádivá je udávána ve dvouciferných hodnotách ročně, snižuje jak ekonomickou výkonnost, tak kvalitu sociálního systému. Lidé se snaží držet co nejméně peněz. Růst cen je rychlejší než růst výroby. Inflace, která dosahuje stovky, či tisíce procent ročně, je nazývána hyperinflace. Funkce peněz je snižována, jsou využívány zahraniční měny a dochází k naturálnímu neboli směnnému

obchodu – směna jednoho typu zboží za jiné. Jedná se o extrémní případ inflace, který má značně negativní dopad na ekonomiku.

Dalšími typy inflace jsou např. rovnoměrná a nerovnoměrná, očekávaná a neočekávaná, zjevná inflace, která je zachycena měřením, skrytá a potlačená inflace, které se do výpočtů cenových indexů nepromítnou a jiné. [2] [3] [6]

2.2.3 Důsledky inflace

Inflace je považována za ekonomické zlo. Její účinky však závisí na jejím typu, míře, intenzitě i nejrůznějších kombinacích. Nejviditelněji se projevují její cenové efekty. Lidé, kteří spotřebovávají zboží a služby, jejichž cena se zvyšuje pomaleji, získávají větší podíl reálných důchodů. Reálné důchody jsou měřeny množstvím statků, které lze za důchod koupit. Inflace negativně působí na příjemce fixních důchodů, tedy penzí, stipendií, či sociálních dávek. Jejich reálný důchod je zvýšením cenové hladiny snížen. Věřitelé v této situaci ztrácejí a dlužníci naopak získávají. Pro prodávající představuje inflace vyšší příjmy. Reálná ztráta z úroků v bance vzniká, když inflace roste rychleji než daný úrok.

Při zásadních změnách cenové hladiny je obtížné provádět ekonomická rozhodnutí. Projevuje se jeden z efektů inflace – nejistota. Brzdí se uzavírání dlouhodobých smluv, mění se spotřební a investiční rozhodnutí, snižuje se kvalita informací, které jsou v tržních ekonomikách zprostředkovávány cenovým systémem. Výrobci mylně vnímají růst cen statků jako zvýšení zájmu o ně a zvyšují proto výrobu. Funkce ceny – informovat o vztahu poptávky a nabídky, je inflací narušována. [3]

2.3 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost vyjadřuje nerovnováhu na trhu práce. Obecně řečeno, nezaměstnanost je stav, kdy na trhu práce nabídka převyšuje poptávku po práci. Týká se obyvatelstva v produktivním věku.

2.3.1 Měření nezaměstnanosti

Pro měření vývoje na trhu práce je nejčastěji používána míra nezaměstnanosti, která měří efektivnost pracovní síly. Vyjadřuje procentuální podíl nezaměstnaných, tedy ekonomicky aktivního obyvatelstva hledajícího si práci, na celkovém počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva. Je dána vztahem:

$$u = \frac{N}{EA} \times 100 \quad (8)$$

kde N je počet nezaměstnaných, EA je počet ekonomicky aktivního obyvatelstva. [6]

Míra nezaměstnanosti, při které je trh práce v rovnováze, se nazývá přirozená míra nezaměstnanosti. Je tvořena frikční, strukturální a dobrovolnou nezaměstnaností. Dobrovolnou nezaměstnanost tvoří lidé, kteří při dané mzdové sazbě nechtějí pracovat. Opakem je nedobrovolná nezaměstnanost, kdy lidé chtějí pracovat, ale místo se jim nepodaří sehnat. Frikční a strukturální nezaměstnanost jsou popsány v podkapitole 2.3.2.

Přirozenou míru nezaměstnanosti můžeme vyjádřit pomocí následujícího vztahu:

$$u^* = \frac{\sigma}{\sigma + \varphi} \quad (9)$$

kde u^* je přirozená míra nezaměstnanosti, σ je míra ztráty práce, tedy procento lidí, kteří opouštějí práci a φ je míra nalézání práce, tedy procento lidí, kteří nalézají práci.

Při dosažení přirozené míry nezaměstnanosti pracuje ekonomika na tzv. potenciálním produktu. Stát v této situaci optimálně využívá své zdroje a ekonomika je ve stavu dlouhodobé rovnováhy. V takovém případě jde o plnou zaměstnanost. [1]

2.3.2 Typy nezaměstnanosti

Rozeznáváme tři základní typy nezaměstnanosti. Nezaměstnanost frikční, strukturální a cyklickou. Každá z nich má jiné příčiny vzniku a vyvolává jiné ekonomické a společenské náklady.

Frikční nezaměstnanost

Souvisí s pohybem obyvatelstva z jednoho regionu do jiného, se změnou bydliště, s hledáním prvního zaměstnání u absolventů škol, nebo také s hledáním nového, lépe vyhovujícího místa. Při této nezaměstnanosti je dostatek pracovních míst pro ty, kteří jsou frikčně nezaměstnaní. Jejich kvalifikace odpovídá těmto volným místům. Frikční nezaměstnanost je krátkodobá a nemá výrazně negativní vliv na ekonomiku. Naopak přispívá k lepší alokaci pracovní síly. V ekonomice se vyskytuje v jisté míře stále.

Strukturální nezaměstnanost

Strukturální nezaměstnanost je dlouhodobějšího charakteru. Je způsobena strukturálními změnami v ekonomice a technologickým pokrokem. Hlavním problémem je nesoulad mezi kvalifikací pracovních sil a požadavky na volná pracovní místa. Stát vynakládá vysoké náklady na rekvalifikaci pracovníků. Její další příčinou je nedostatečná mobilita obyvatelstva, kdy v jedné části státu může být vysoká nezaměstnanost a v jiné nedostatek pracovních sil. Tento typ nezaměstnanosti je nejzávažnější, a to jak z hlediska dopadu na ekonomiku, tak i dopadu na sociální sféru.

Cyklická nezaměstnanost

Cyklická nezaměstnanost je způsobena cyklickým vývojem ekonomiky. V čase recese, kdy hrubý domácí produkt klesá, převyšuje nabídka pracovních míst poptávku po nich a cyklická nezaměstnanost roste. Při zvyšování hrubého domácího produktu, v čase expanze, je naopak poptávka po pracovních místech vyšší než jejich nabídka a nezaměstnanost klesá. Délka cyklické nezaměstnanosti závisí na délce aktuálního ekonomického cyklu. Zasahuje všechna odvětví ekonomiky. Úzce s ní souvisí tzv. sezónní nezaměstnanost, která vzniká jako důsledek sezónních změn v nabídce práce. [7]

2.3.3 Dopady nezaměstnanosti

Nezaměstnanost přináší jak ekonomické, tak i společenské problémy. Z ekonomického hlediska vede k nižšímu produktu, než je potenciální produkt. Ekonomika nevyrábí

na hranici svých produkčních možností, nejsou využity všechny dostupné výrobní faktory a kapitál. Tuto situaci zachycuje tzv. Okunův zákon, který říká, že když se zvýší skutečná míra nezaměstnanosti o 1 procento nad úroveň přirozené míry nezaměstnanosti, reálný produkt poklesne o 2 – 3 procenta oproti velikosti potenciálního produktu. [4]

Důsledkem dlouhodobé nezaměstnanosti může být zvyšování schodku státního rozpočtu, zvýšené náklady na vyplácení podpor v nezaměstnanosti, na chod úřadu práce, na aktivní politiku zaměstnanosti a snižování odvodů do daňového systému.

S prodlužující se dobou nezaměstnanosti si nezaměstnaný hledá novou práci hůře. Dochází k úpadku lidského kapitálu, člověk ztrácí pracovní návyky, zkušenosti, praktické a teoretické znalosti i schopnosti, mění se jeho vnímání času, dochází k sociální izolovanosti a může to vést až ke ztrátě sebeúcty.

Ke snižování důsledku nezaměstnanosti využívá stát různá opatření. Hlavními jsou pasivní a aktivní politika zaměstnanosti. Pasivní politika souvisí s poskytováním podpor v nezaměstnanosti, s bezplatným informováním o volných pracovních místech. Aktivní politika se zaměřuje na vytváření nových pracovních míst. [8]

2.4 Platební bilance

Platební bilance je makroekonomickým ukazatelem výkonnosti ekonomiky státu, který vyjadřuje jeho vnější ekonomickou pozici vůči zahraničním ekonomikám.

Je statistickým účetním záznamem všech peněžních i nepeněžních transakcí, které nastanou mezi subjekty určité ekonomiky a okolním světem za zvolené období (zpravidla jeden rok). Sestavuje se podle pravidel podvojného účetnictví. Tvoří ho kreditní položky, které zaznamenávají příliv aktiv do ekonomiky a debetní položky, zaznamenávající jejich odliv do okolního světa. Platební bilance jako celek je vždy vyrovnaná, neboť součet všech kreditních záznamů celé platební bilance se rovná součtu všech debetních záznamů. [5]

2.4.1 Účty platební bilance

Platební bilanci tvoří běžný, kapitálový a finanční účet, účet chyb a opomenutí a změny devizových rezerv.

Běžný účet

Běžný účet platební bilance je souhrnem celkových vývozů a dovozů statků a služeb dané země. Tvoří jej čtyři části:

- obchodní bilance – export a import statků,
- bilance služeb, tedy export a import služeb,
- bilance výnosů, což představuje export a import kapitálu,
- běžné převody, kam patří např. příspěvky mezinárodním organizacím.

Nejvýznamnější částí platební bilance je bilance statků a služeb, tedy obchodní bilance. Jde o rozdíl mezi poptávkou po domácím zboží a službách v zahraničí a poptávkou domácích subjektů po zahraničním zboží a službách. Když export převyšuje import, je obchodní bilance přebytková, v opačném případě jde o deficitní obchodní bilanci. Když se export rovná importu, bilance je vyrovnaná.

Další část – bilance služeb, zahrnuje dopravu, pojištění, poplatky za patenty apod. Bilanci výnosů tvoří výnosy z investic, tedy dividendy, úroky, důchody, zisky. Poslední části jsou běžné převody, za které nejsou požadovány žádné protislužby. Patří sem mimo jiné penze, mezivládní pomoc a dary.

Mezi nejvýznamnější faktory ovlivňující běžný účet platební bilance patří nominální měnový kurz, změny cenových hladin v domácí ekonomice a v zahraničí, změny produkce v zahraničí, preference spotřebitelů, ochranná opatření jako cla a kvóty apod.

Kapitálový účet

Kapitálový účet je tvořen transfery kapitálového charakteru. Patří sem transakce s patenty, licencemi, ochrannými známkami, ale také promíjení dluhů a převody nevýrobních,

nefinančních aktiv. Na kapitálovém účtu jsou zachycovány také peněžní transakce se strukturálními fondy Evropské unie a obchody s emisními povolenkami.

Finanční účet

Finanční účet je tvořen přímými zahraničními investicemi, kdy vzniká podíl na řízení podniku, portfoliovými investicemi s nízkou kapitálovou účastí v podniku, obchodními a bankovními úvěry, bankovními vklady apod. Jde tedy o transakce spojené se vznikem, zánikem a změnou vlastnictví finančních aktiv a pasiv jak vlády, tak i bankovní, podnikové sféry a ostatních subjektů ve vztahu k zahraničí.

Saldo chyb a opomenutí

Tato položka platební bilance slouží k vyrovnávání statistických a metodických nesrovnalostí na běžném, kapitálovém a finančním účtu.

Změna devizových rezerv

Jde o transakce, které vedou ke změně krátkodobých zahraničních aktiv v cizích měnách (vklady v zahraničních bankách, poskytnuté úvěry, zásoba cenných papírů, valut a zlata, rezervní pozice u MMF) a slouží k financování a regulování nerovnováhy platební bilance. Tyto transakce jsou prováděny zejména centrální bankou a jejich nárůst je značen mínusem. [4]

3. Vývoj Slovenské republiky

Samostatný vývoj Slovenské republiky začal v roce 1993 po rozpadu České a Slovenské federativní republiky (ČSFR). Její vznik byl bezprostředně ovlivněn pádem komunismu a následnou transformací Československé socialistické republiky (ČSSR). V této práci jsou analyzovány jak výchozí podmínky vzniku Slovenské republiky, tak i následné události, které určily další směřování Slovenska. Jsou jimi vstup do Evropské unie a přijetí eura za národní měnu.

Tato kapitola analyzuje historické mezníky ve vývoji Slovenské republiky, ekonomický a politický vývoj země v daném období i specifické události, které se udály.

3.1 Výchozí podmínky vzniku Slovenské republiky

Do roku 1989 byla Československá socialistická republika socialistickým státem, ve kterém měla výrazné postavení Komunistická strana Československa. Typ hospodaření v tomto státě byl označován jako centrálně-plánovaná ekonomika a byl charakterizován centralizací ekonomického rozhodování, plánováním hmotných ukazatelů, neexistencí trhů, zákazem podnikání, úředními cenami stanovenými státní byrokracií, či neefektivním využíváním výrobních zdrojů a orientací na trhy RVHP.²

Toto období mělo jak svá pozitiva, tak i negativa. Významným pozitivem byla relativní makroekonomická stabilita ČSSR. V zemi nebyla vysoká míra inflace, veřejné finance byly zhruba vyrovnané a úroveň veřejného dluhu byla nízká. Rámcově byla vyrovnaná i platební bilance a neexistovala otevřená nezaměstnanost.

Podstatným negativem tohoto období bylo centrální řízení ekonomiky i plánování výroby, důsledkem čehož byla neexistence konkurence. Výrobci nebyli motivováni k vylepšení a zkvalitnění výroby ani k zavedení nových technologií. Ekonomika byla monopolizovaná. Stát zasahoval do všech oblastí hospodářství a nenechával podnikům téměř žádný prostor

² RVHP, tedy Rada vzájemné hospodářské pomoci je instituce, která koordinovala zahraničně-obchodní toky socialistických zemí mezi sebou. [9]

pro vlastní iniciativu, soukromý sektor téměř neexistoval. Ceny byly stanovovány centrálně a byly fixní, proto i odhad poptávky po statcích byl složitý. Docházelo tak k neefektivnímu využívání výrobních zdrojů.

Československá ekonomika byla v té době uzavřená, proto i vliv světového hospodářství byl minimální. Zahraniční obchod byl orientován na východ, kde až 70 % exportu směřovalo do socialistických států. Důraz se kladl na rozvoj průmyslu, a naopak sektor služeb byl potlačen. V zemi byla jednostupňová bankovní soustava, tzv. monobanka, řízená vládou, které byl podřízen i právní a politický systém. [9] [10]

V průběhu komunistické diktatury tempo ekonomického růstu postupně klesalo. Zlom ve vývoji ČSSR nastává na přelomu let 1989 – 1990 po listopadové revoluci, kdy začíná transformace republiky. Cílem transformace byla změna ekonomického systému a přibližování se k vyspělým zemím světa.

Na začátku transformace proti sobě stály dva transformační scénáře. Tým Václava Klause navrhoval rychlou privatizaci státního majetku, okamžitou liberalizaci ekonomiky a důraz na makroekonomickou stabilizaci. Oproti tomu návrh zpracovaný týmem Františka Vlasáka navrhoval pomalejší transformaci s využitím standardních metod privatizace a aktivní strukturální politiku. Po rokování federální vlády se rozhodlo o vytvoření jednoho integrovaného scénáře. Byl schválen v září 1990, přičemž většina podnětů byla přejata z federálního návrhu, tedy návrhu skupiny Václava Klause. Transformace později získala vzhledem k její rychlosti přívlastek „šoková terapie“. [11]

Rok 1990 byl tzv. přípravným rokem transformace, ve kterém nastalo několik významných událostí. Nejvýznamnější bylo již zmíněné přijetí samotného scénáře transformace v září 1990. Byly přijaty zákony o soukromém podnikání, o akciových společnostech a o státním podniku. Již počátkem roku 1990 vznikla také dvoustupňová bankovní soustava oddělením Státní banky československé od komerčních bank. Začala se řešit nefunkčnost cenového systému způsobená subvencemi i zápornou daní z obrátu. Odstraněním těchto nástrojů se zvýšily hlavně ceny potravin. Proto se reformátoři rozhodli pro zavedení státního vyrovnávacího příspěvku, který měl za úkol stimulovat obyvatelstvo k zachování podpory procesu transformace. Poptávka po statcích a také náklady na jejich

produkci již začaly pomalu odrážet skutečnost. Zrušení těchto distorzí umožnilo rozvoj soukromého podnikání.

V průběhu roku 1990 došlo ke třem devalvacím měny. První byla uskutečněna 8. ledna a to o 16,6 %, další 15. října o 55,3 % a třetí 28. prosince o 16 %. Kurz československé koruny byl tak na konci roku na hodnotě 28 korun za dolar. Byl podhodnocený, avšak dlouhodobě udržitelný. [10]

Dalším ze stabilizačních nástrojů a opatření pro udržení inflace pod kontrolou byla kromě devalvace měny restriktivní rozpočtová a měnová politika státu. V rámci restriktivní rozpočtové politiky byly omezeny dotace státním podnikům, což vedlo k nahrazování neefektivních výrobních programů výhodnější produkční a kooperační orientací. Cenová restrikce se uskutečňovala prostřednictvím úvěrových limitů, jejichž stanovením bylo zrušeno automatické financování podniků. [12]

Liberalizace a stabilizace

Milníkem v procesu transformace byl 1. leden 1991. Tento den je brán jako počátek transformačního procesu. Odehrály se tu radikální ekonomické reformy – cenová liberalizace a liberalizace zahraničního obchodu. Cenovou liberalizací rozumíme ukončení zásahů státu do tvorby cen. Příkazový systém byl nahrazen koordinačním mechanismem. Bylo liberalizováno 85 % cen, přičemž administrativně stanovovány zůstaly například ceny energií a ceny bydlení. [13] Liberalizace zahraničního obchodu probíhala souběžně s liberalizací cen, což mělo za následek otevření zahraničního obchodu a tím příliv konkurence tuzemským výrobcům. Došlo ke zlepšení situace na trhu. V rámci těchto kroků byla zavedena vnitřní směnitelnost měny pro účely transakcí na běžném účtu. [11]

Kvůli obavám z nekontrolovatelného vývoje cen byly i nadále přijímány stabilizační kroky. Byly omezené dotace podnikům a přistoupilo se i k regulaci nominálních mezd. Vláda se snažila udržovat jejich průměrné tempo růstu v určitých mezích. Využívala na to dva způsoby – daně a tripartitní jednání. Tripartitní vyjednávání byla úspěšná. Obyvatelé Klausovu reformu podporovali, odbory byly s vládou ochotny vyjednávat. Druhé opatření znamenalo odvést státu mimořádnou daň při překročení stanovené horní hranice růstu nominálních mezd. [9]

Privatizace a restrukturalizace

Už počátkem roku 1991 byl odstartován také proces rychlé privatizace. Jedním z důvodů pro rychlou privatizaci byla relativně vyrovnaná platební bilance. ČSFR proto nemusela usilovat o co nejvyšší zisk. Nakloněna jí byla i neexistence soukromého sektoru a potřeba jeho rozvoje pro fungování tržního mechanismu. Privatizační proces byl od počátku kontrolován státem, řízen vládou a regulován privatizačními zákony.

Privatizace v České a Slovenské federativní republice měla tři základní formy, a to malou privatizaci, velkou privatizaci a restituce. Do malé privatizace byly zahrnuty malé podniky a provozovny ve službách a obchodu. Střední a velké podniky hlavně v průmyslu zahrnovala velká privatizace. Třetí způsob, restituce, znamenal navrácení majetku, který byl znárodněn po roce 1948, původním vlastníků nebo jejich dědicům.

Jako první proběhla tzv. malá privatizace, jejímž základem byly veřejné dražby. Odstartovala začátkem roku 1991 a poslední dražby byly uskutečněny koncem roku 1993. Bylo v ní zprivatizováno 9 350 provozních jednotek přibližně za 14,2 miliardy Kčs. Výnosy směřovaly do Fondu národního majetku (FNM), který byl zřízen v roce 1991 za účelem realizovat privatizační rozhodnutí vlády. [14]

O průběhu velké privatizace se vedlo několik sporů a jejich výsledkem bylo rozhodnutí, že velká privatizace bude probíhat rychle a bude do ní zapojeno obrovské množství státního majetku. Za tímto účelem byla vytvořena nestandardní forma privatizace, tzv. kuponová privatizace. Občanům starším 18 let byly za nízký poplatek distribuovány kuponové knížky, za které si pak kupovali akcie firem. Vláda ČSFR o vydávání a použití investičních kuponů rozhodla už v září 1991. Samotná kuponová privatizace byla spuštěna 14. května 1992. Pro eliminaci velkého počtu vlastníků v podnicích byly vytvořeny tzv. investiční privatizační fondy. Lidé jim mohli dát své akcie a stát se tak akcionáři daného fondu. Privatizační fondy byly limitovány 20% účastí v podnicích. Tato metoda však v privatizaci ČSFR nepřevažovala. Pro velkou privatizaci byly použity hlavně standardní metody privatizace – veřejné soutěže, veřejné dražby, přímé prodeje určenému vlastníkovu, transformace na a. s., nebo také bezúplatné převody majetku, či jeho dočasné ponechání Fondu národního majetku. [10]

Velké privatizace se účastnilo 678 podniků s hodnotou majetku téměř 170 miliard korun. Občané v ní získávali podíly ve státních podnicích prostřednictvím kuponové privatizace. V první vlně, která skončila roku 1993, byl prodán majetek v hodnotě 79,6 miliard korun a zapojilo se do ní zhruba 8 milionů obyvatel. [15]

Proces privatizace probíhal v ČSFR souběžně s procesem restrukturalizace. Na základě privatizačních projektů ve velké privatizaci docházelo k rozpadu velkých průmyslových kolosů na menší podniky. [9]

3.1.1 Vývoj ekonomických ukazatelů

Na počátku transformačního procesu došlo jak v ČSFR, tak i v ostatních zemích východního bloku k poklesu výkonu. Období mezi lety 1990 – 1992 je proto označováno jako transformační recese.

Tempo růstu HDP

Pokles výkonu ekonomiky se začal projevovat již v roce 1990, což dokazuje Tabulka 1. Ve slovenském hospodářství pokles HDP činil 2,5 % a v českém 1,2 %. Nejvíce se tato recese projevila ve výsledcích tempa růstu HDP za rok 1991. V roce 1992 se situace zlepšila.

Tabulka 1 Tempo růstu HDP v letech 1990 – 1992 (v %)

	ČR	SR
1990	-1,2	-2,5
1991	-11,5	-14,6
1992	-3,3	-6,5

Zdroj: [9]

Příčin této recese bylo vícero, můžeme je najít jak na poptávkové, tak i na nabídkové straně ekonomiky. Snížila se spotřeba obyvatelstva, a to až o 30 %, což je spojené s poklesem reálných příjmů v důsledku liberalizace cen, ale také s obavami z očekávaného zvýšení nezaměstnanosti. V tomto období se snížily také investice podniků v důsledku ztráty dotací od státu, strukturálních změn a neurčitosti z následné vlastnické struktury. Omezilo se poskytování úvěrů, poklesly vládní výdaje a snížily se exporty. Důvodem

poklesu exportů byl rozpad trhů RVHP, přechod na obchodování v konvertibilních cenách, zrušení exportních dotací, ztráta východoevropských odběratelů, či transformační pokles na východě Evropy.

Na straně poptávky šlo zejména o zrušení dotací, což způsobilo vyšší náklady na výrobu a tím i růst cen. K poklesu přispěla také restriktivní fiskální a monetární politika, jejímž cílem bylo zabránit nekontrolovanému růstu cen. [10]

Míra inflace

Úloha cen a trhů byla v období centrálně plánované ekonomiky potlačena. Změna nastala až přechodem na tržní hospodářství, kdy nastává liberalizace a deregulace cen a také liberalizace zahraničního obchodu. Byly sníženy dotace ze státního rozpočtu a liberalizaci zahraničního obchodu předcházela také trojí devalvace československé koruny. V ekonomice, jak je vidět i v Tabulce 2, se začala projevovat inflace.

Tabulka 2 Míra inflace v letech 1990 - 1992 (v %)

	ČR	SR
1990	9,9	10,4
1991	56,7	61,2
1992	11,1	10,2

Zdroj: [9]

Inflace rostla již v roce 1990, kdy byla odstraněna záporná daň z obratu a devalvována koruna. Její nárůst byl nejvyšší v roce 1991, kdy proběhla samotná liberalizace cen a zahraničního obchodu. Její pokles se projevil v roce 1992, kdy se na jejím vývoji začala odrazet opatření vlády. Vláda využívala především restriktivní politiku – regulaci mezd, devalvací koruny, fixní kurz koruny a regulaci některých cen.

Nezaměstnanost

Nezaměstnanost v centrálně plánované ekonomice prakticky neexistovala. Změna nastala až při přechodu na tržní hospodářství. V důsledku strukturálních změn nezaměstnanost vzrostla. Její vývoj je zobrazen v Tabulce 3.

Tabulka 3 Míra nezaměstnanosti v letech 1990 - 1992 (v %)

	ČR	SR
1990	0,7	1,6
1991	4,1	11,8
1992	2,6	10,4

Zdroj: [9]

K vysoké nezaměstnanosti ve slovenské části federace přispěl hlavně vyšší podíl těžkého průmyslu, což po restrukturalizaci znamenalo ztrátu zaměstnání pro větší část obyvatelstva. Slovenský průmysl byl závislejší na rozpadajícím se socialistickém trhu a také industrializace Slovenska byla nízká, proto restrukturalizace nebo dokonce zavření podniků mělo na nezaměstnanost větší dopad.

Platební bilance

Na počátku transformace byl zahraniční obchod ovlivněn poklesem HDP, rozpadem východních trhů a strukturálními změnami. Příprava na jeho liberalizaci začala již před rokem 1991. Prvními kroky bylo uvolnění soukromého podnikání a devalvace koruny.

V roce 1991 byla zavedena vnitřní směnitelnost koruny, cla se snížila na průměrnou výši 5 % a vláda z důvodu stability platební bilance zavedla dovozní přírážku ve výši 20 %. Tato přírážka však byla zanedlouho opět snížena. Ke konci roku 1991 byla podepsána Asociační dohoda s Evropským společenstvím, což odstranilo většinu překážek pro dovozy z ČSFR. ČSFR měla na odstranění dovozních překážek 9 let. Zahraniční obchod se začal orientovat na západní trhy, což znamenalo obchodování v konvertibilních měnách. Vyvážely se hlavně suroviny, paliva a polotovary a dovoz tvořily hlavně stroje, finální a průmyslové výrobky a dopravní prostředky. [10]

3.1.2 Politický vývoj v letech 1989 – 1992

Československo bylo do roku 1989 pod vládou jedné strany, a to Komunistické strany Československa. Její pád nastal po sametové revoluci 17. listopadu 1989. Poté se výrazně změnil i politicko-stranický systém státu. Byl založen na poměrovém zastoupení a na volné

soutěži politických stran. V ČSSR byla jmenována „vláda národního porozumění“ v čele s Mariánem Čalfou a prezidentem republiky se stal Václav Havel. Byly zakotveny zásady právního státu a základních práv a svobod. V této době probíhaly přípravy na první svobodné volby založené na demokratickém fungování politického systému. [16]

První svobodné volby se uskutečnily v červnu 1990. Na Slovensku vyhrálo demokratické politické hnutí Veřejnost proti násilí a v České republice Občanské fórum. Předsedou federální vlády se stal Marián Čalfa, slovenské vlády Ján Čarnogurský a české vlády Petr Pithart. Federálním shromážděním byla přijata nová ústava a změněn název státu na Česká a Slovenská federativní republika.

V roce 1992 se uskutečnily druhé svobodné volby, kterých se zúčastnily již standardní politické strany a hnutí. Na Slovensku vyhrálo levicově orientované Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS) v čele s Vladimírem Mečiarom a v Čechách Občanská demokratická strana s předsedou Václavem Klausem. Tyto vítězné síly stály do značné míry proti sobě.

Rozdíly mezi Českem a Slovenskem se neprojevovaly jenom ve výsledku voleb. Politické spory vznikaly již před těmito volbami, šlo např. o spor o název republiky, o prezidenta, ale také o to, které kompetence mají připadnout federální vládě a které národním parlamentům. Rozdíl byl i ve vnímání socialismu. Na Slovensku byl vnímán pozitivně, společnost byla v jeho průběhu posunuta od zemědělství k průmyslu, naopak Čechy byl vnímán jako příčina zaostávání za vyspělejšími státy. Na Slovensku se projevovalo výrazněji národnostní cítění, usilovalo se tu o vyšší samostatnost a sporné bylo i samotné postavení Slovenska ve společném státě. Rozdílné byly i dopady transformace, zatímco ve slovenské části federace ceny i inflace rostly rychle a podstatně se zvýšila nezaměstnanost, v české části byla situace příznivější. Ekonomická struktura na Slovensku byla zatížena velkými průmyslovými podniky, zbrojním průmyslem a menším objemem orné půdy. Také omezení produkce zbraní se více dotklo Slovenska. [11]

Výše uvedené důvody i výsledky voleb vedly k rozdělení společného státu. Proces rozdělení byl fakticky odstartován přijetím Deklarace o svrchovanosti Slovenska, která byla přijata Slovenskou národní radou 17. července 1992. Prezident Václav Havel s rozdělením nesouhlasil, proto 20. července 1992 rezignoval. Země tak byla půl roku

bez prezidenta. Po řadě dalších jednání a neúspěšných pokusech o smír Federální shromáždění rozhodlo 25. listopadu 1992 o zániku ČSFR k 31. prosinci 1992. Prvního ledna 1993 tak vznikly dva nové samostatné státy – Slovenská republika (SR) a Česká republika (ČR). [17]

3.2 Od vzniku Slovenské republiky po vstup do EU

Prvním lednem 1993 se začala psát historie samostatné Slovenské republiky. Tato podkapitola je věnována jak politickému a ekonomickému vývoji již samostatného slovenského státu, tak i pokračujícímu procesu transformace a procesu příprav Slovenska na vstup do Evropské unie.

3.2.1 Transformace po roce 1993

Transformační proces představuje jak změnu v hospodářském, politickém a institucionálním uspořádání společnosti, tak i změnu ve společenském chování. Na pokračující proces transformace SR měl výrazný vliv vývoj na politické scéně.

Transformaci samostatné Slovenské republiky je možné rozdělit do tří etap:

1. Etapa obnoveného ekonomického růstu (1993 – 1995)
2. Etapa nerovnovážného růstu (1996 – 1998)
3. Etapa standardizace hospodářské politiky (1999 – 2002)

První dvě etapy byly ovlivněny vládami Vladimíra Mečiara a dočasnou Moravčíkovou vládou. Privatizace se po roce 1993 stala nástrojem získávání mocenského a ekonomického vlivu. Reformy se zpomalily nebo úplně zastavily. Neuskutečnila se restrukturalizace a vláda neměla snahu ani o podporu zahraničních investic. Růst ekonomiky byl podněcován expanzivní fiskální politikou, jejímž důsledkem byl růst zahraničního dluhu.

V září 1993 začala druhá vlna privatizace. Koncem roku 1992 byla ale přijata nová strategie, tzv. Strategie hospodářské obrody. Jejímí hlavními body byly: stimulování makroekonomické expanze za pomoci uvolňování fiskální a úvěrové politiky, aktivní

obchodní politika včetně podpory vývozu do evropských zemí a restrukturalizace průmyslu pod vedením státu a za jeho finanční podpory. V praxi to znamenalo potlačení kuponové privatizace a rozšíření standardních privatizačních metod, jako jsou např. přímé prodeje. Po pádu Mečiarovy vlády v roce 1994 se od této strategie upustilo a začala se připravovat druhá vlna kuponové privatizace. Opětovné zvolení Mečiarovy vlády ale znamenalo její definitivní zrušení. Byla nahrazena privatizací dluhopisovou, kdy občané měli možnost získat dluhopis FNM. V tomto období vláda přijala zákon, který určoval tzv. strategické podniky, které nemohly být privatizovány. Šlo o energetické a plynárenské podniky, poštu, telekomunikace, vojenskou a strojírenskou výrobu, zemědělství, řízení lesů a vodních zdrojů.

Třetí etapa byla uskutečňována již za vlády Mikuláše Dzurindy. Po ukončení období vlády Vladimíra Mečiara, ve kterém nebyly přijaty potřebné reformy pro další proces privatizace, bylo prioritou nové vlády uskutečnění potřebných reforem a obnovení přístupových jednání s EU. V roce 1999 byla započata první fáze restrukturalizačního procesu. Tato fáze zahrnovala privatizaci bank, státních monopolů, cenovou deregulaci a změny v daňové soustavě. Změnily se i podmínky pro strategické podniky. Byla umožněna jejich privatizace pod podmínkou uchování majoritní většiny státu³. Díky změně privatizačních podmínek a zlepšení podnikatelského prostředí začínaly na Slovensko proudit zahraniční investice.

Do roku 2002 byl proces privatizace řízen ministerstvem privatizace, které bylo po tomto roce zrušeno, a jeho pravomoci přešly na ministerstvo hospodářství. (Funkce ministerstva privatizace byla zrušena i za vlády Vladimíra Mečiara, kdy její pravomoci byly přesunuty na FNM SR. Ústavní soud ale toto rozhodnutí zrušil a ministerstvo bylo obnoveno).

Do roku 2002 bylo prioritou transformačního procesu zprovoznění ekonomického systému a makroekonomická stabilizace. Díky jejich příznivému vývoji se prioritou druhé vlády Mikuláše Dzurindy mohlo stát zavedení pokročilejších reforem, jejichž podstatou byla změna principů fungování veřejných sektorů. Tyto reformy nastoupily v roce 2003, kdy byla uskutečněna i druhá etapa restrukturalizace. Byla zavedena nová daňová reforma,

³ Tato povinnost byla zrušena v roce 2004, čímž stát získal volnou ruku při privatizaci. Prostředky z prodeje strategických podniků byly určeny na krytí transakčních nákladů reformy důchodového systému.

důchodová reforma, reforma zdravotnictví a školství, které byly ale neúspěšné a reformy v sociální oblasti. Proces privatizace byl ke konci Dzurindovy vlády pozastaven. [12] [18]

3.2.2 Ekonomický vývoj na Slovensku v letech 1993 – 2003

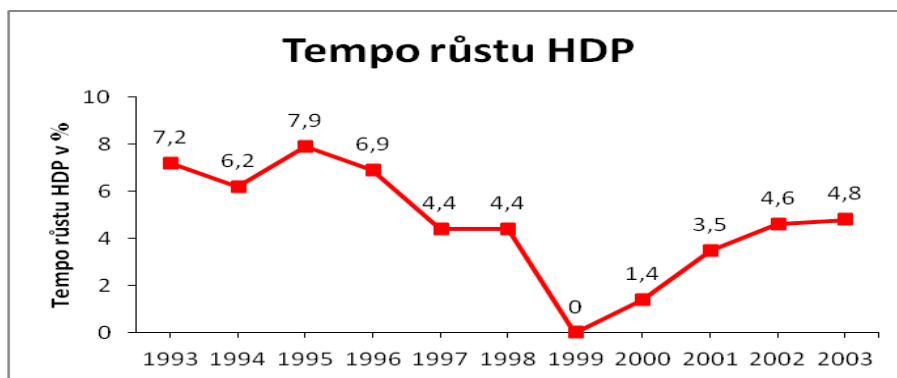
Rok 1993 byl prvním rokem samostatnosti Slovenské republiky. Slovensko se potýkalo se zúžením ekonomického prostoru, bylo oslabené ukončením přerozdělovacích procesů, rozpadem části dodavatelsko-odběratelských vztahů s ČR, ale i dodatečnými náklady na vybudování státní infrastruktury. Rozdělení se uskutečnilo s co nejnižšími náklady a mezi státy bývalé federace byla zachovaná ekonomická integrace prostřednictvím celní unie, společného trhu práce a měnové unie. Měnová unie byla po šesti týdnech zrušena a 8. února začala na Slovensku platit nová měna – slovenská koruna.

Od 1. ledna 1993 vstoupily v platnost reformy potvrzující trhovou orientaci Slovenska. Vznikla nová daňová soustava, zdravotní péče byla financována pomocí zdravotních pojišťoven, vznikla centrální banka SR – Národní banka Slovenska (NBS) a rozvíjel se bankovní sektor. Hlavním úkolem vlády bylo zabezpečení makroekonomické stability ekonomického prostředí. [19]

Vývoj HDP

Počáteční vývoj HDP byl ovlivněn výchozí recesí ještě před vznikem samostatného slovenského státu. Tato recese se v prvním roce ještě trochu prohlubovala. Její vývoj byl ale i tak příznivý. Hlavním determinantem tohoto vývoje bylo snížení vývozů a pokles obchodů s ČR. Zvýšil se podíl služeb na tvorbě HDP, a naopak podíl těžké produkce klesl.

V roce 1994 se zvýšila zahraniční poptávka, zatímco domácí spotřeba rostla jenom mírně. Vývoz byl stimulován devalvací slovenské koruny v polovině roku 1993 o 10 % a clearingovou devalvací vůči české koruně o 5 %. Vývoj tempa růstu HDP je vidět na Obrázku 1.

Obrázek 1 Tempo růstu HDP v letech 1993 – 2003 (v %)

Zdroj: [20]

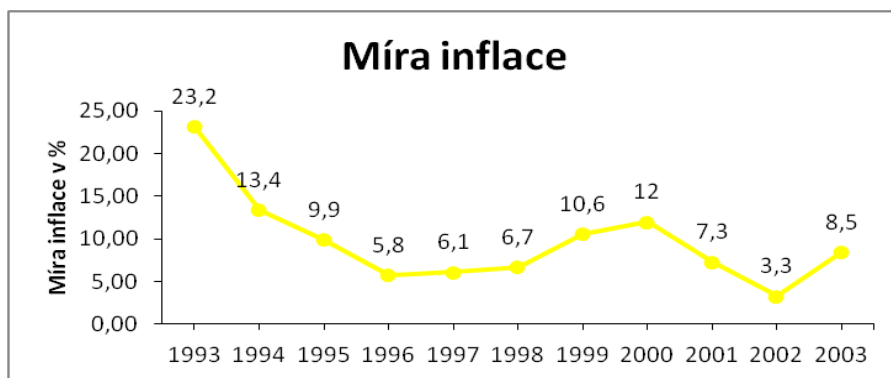
Roky 1995 a 1996 přinesly nadměrný nárůst domácí poptávky, což se projevilo ve zvýšení růstu HDP. Hlavními rysy vývoje byla vysoká dynamika růstu produkce a služeb a rovnoměrnější podíl odvětví na HDP.

V dalších letech se tempo růstu HDP v důsledku zvyšujícího se deficitu zahraničního obchodu snižovalo. Ve snaze zmírnit deficit zahraničního obchodu došlo k cílenému poklesu domácí poptávky a tempo růstu HDP tak bylo v roce 1999 nulové.

Pozitivní obrat v hospodářském růstu nastal v období let 2000 až 2002. Růst byl vyvolán zvýšením domácí poptávky a expanzí zahraničních investic. Vývoj v roce 2003 byl již značně ovlivněn přípravami Slovenska na vstup do EU. Tempo růstu bylo na konci roku 4,8 %.

Míra inflace

Vývoj míry inflace je vidět na Obrázku 2. Slovenská republika se vyznačovala v roce 1993 relativně nízkou mírou inflace. Oproti roku 1992, kdy dosahovala 10,2 %, se ale zvýšila. Její nárůst byl ovlivněn zavedením daně z přidané hodnoty (DPH), měnovou odlukou po rozdělení ČSFR, ale i následnou devalvací slovenské koruny v polovině roku.

Obrázek 2 Míra inflace v letech 1993 – 2003 (v %)

Zdroj: [20]

V roce 1994 byla přijata opatření na snížení inflace a udržení vnější i vnitřní stability. Byla upravena spotřební daň z piva, lihovin, tabákových výrobků i výrobků na bázi uhlovodíků, DPH, zvýšila se maximální cena tepla a teplé vody a snížily se dotace do zemědělství. Míra inflace se tak dostala na 13,4 %.

Inflace se v dalších letech snižovala. Podíl na tom měla absence inflačních opatření, příznivý vývoj platební bilance i zlepšení výsledků rozpočtového hospodaření. Stabilizujícím faktorem spotřebitelských cen byly ceny potravin.

Období dezinflace bylo přerušeno rokem 1996, kdy nastal mírný nárůst inflace. Hlavní příčinou byl růst domácí poptávky převyšující nabídkou, což vedlo k růstu cen.

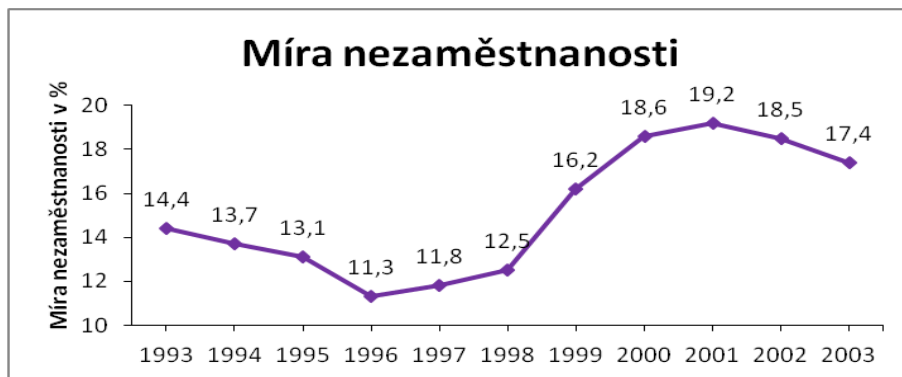
V roce 1999 byl vývoj inflace ovlivněn administrativními opatřeními na stabilizaci zahraničního obchodu a nastolení makroekonomické rovnováhy. Byly např. zavedeny dovozní přírážky.

V roce 2000 se inflace zpomalila. Stimulem bylo zvýšení cen energií, cen ropy i snižující se spotřební poptávka. Pokles přetrvával i v dalším období. V roce 2002 byl ovlivněn zpomalením cenového růstu ve všech sektorech spotřebního koše.

Nárůst inflace nastal v roce 2003. Způsobil ho růst regulovaných cen i spotřebních daní. Tato opatření souvisela s připravovaným členstvím v EU.

Nezaměstnanost

Vývoj nezaměstnanosti od vzniku SR po její vstup do EU je zobrazen na Obrázku 3.

Obrázek 3 Míra nezaměstnanosti v letech 1993 – 2003 (v %)

Zdroj: [20]

Nezaměstnanost se na Slovensku oproti roku 1992, kdy dosahovala hodnoty 10,4 %, zvýšila o 4 %. Tento vývoj byl ale vzhledem k poklesu HDP očekáván.

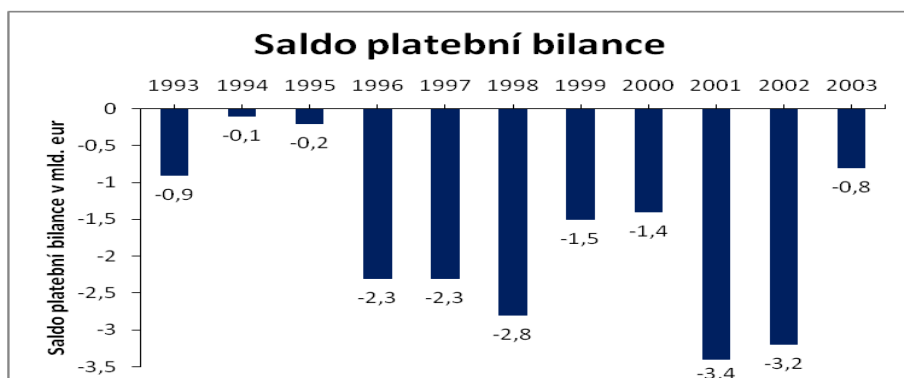
V letech 1994 až 1997 byla míra nezaměstnanosti relativně stejná a snižovala se jenom pozvolna. Postupně rostla nezaměstnanost v zemědělství, rybolovu a průmyslu, a naopak klesala v nevýrobních odvětvích. Úbytek pracovních míst ve většině odvětví způsobil v roce 1998 její nárůst.

K dalšímu snižování nezaměstnanosti došlo až po roce 2001. Hlavními faktory, které ovlivňovaly vývoj nezaměstnanosti, byly jak růst ekonomiky a nižší přírůstek ekonomicky aktivního obyvatelstva, tak i zavedení novely zákona o zaměstnanosti z ledna 2003, která zpřísnila podmínky pro evidenci nezaměstnaných.

Saldo platební bilance

V prvním roce samostatné existence Slovenska se ve vývoji zahraničního obchodu projevil prudký nárůst dovozů, vývozy se snížily. Výsledkem bylo deficitní saldo platební bilance. Součástí zahraničního obchodu se staly i dodávky mezi ČR a Slovenskem.

Vývoj salda platební bilance Slovenské republiky v letech 1993 až 2003 je zobrazen na Obrázku 4.

Obrázek 4 Saldo platební bilance v letech 1993 – 2003 (v mld. eur)

Zdroj: [20]

Za prudkým snížením deficitu v roce 1994 stálo rychlejší tempo růstu vývozu než dovozu. Slovenská republika se začala více orientovat na trhy EU a OECD. V dalším roce se tento rozdíl mezi importy a exporty začal snižovat a v roce 1996 se situace změnila. Dynamika dovozu předstihla dynamiku vývozu a došlo k nárůstu deficitu zahraničního obchodu. V dalších letech se tento deficit nedařil snížit. Deficit byl snížen až v roce 1999. Bylo to docíleno prudkým poklesem domácí poptávky a snížením dynamiky dovozu.

V roce 2001 byl zahraniční obchod ovlivněn světovou hospodářskou recesí. Vývoj platební bilance byl kompenzován zvýšeným přílivem zahraničního kapitálu. Oživení světového hospodářství koncem roku 2002 přineslo další snížení deficitu a v roce 2003 mělo hlavní podíl na snižování deficitu platební bilance zvýšení exportů do zemí EU. [21] [22] [23]

3.2.3 Politický vývoj Slovenské republiky

Základy nového politického systému SR byly kladeny již od července 1992. V tomto měsíci byla přijata Deklarace o svrchovanosti Slovenska, která se stala jedním z podnětů pro rozpad federace. Byla vybrána parlamentní forma vlády a 1. října 1992 vstoupila v účinnost Ústava Slovenské republiky. Federaci se i navzdory snahám nepodařilo

zachovat. Rozpadla se na konci roku 1992 a 1. ledna 1993 tak vznikla samostatná Slovenská republika.

Prezidentem Slovenské republiky se stal Michal Kováč, předsedou vlády byl již od voleb roku 1992 Vladimír Mečiar a předsedou parlamentu Ivan Gašparovič.

Vláda Vladimíra Mečiara

Mečiarova vláda měla od začátku vládnutí silné postavení v stranicko-politickém systému. To se ale začalo měnit už v roce 1993. Neochota vlády dělit se o moc ji stála podporu ze strany Slovenské národní strany (SNS). V důsledku vzniklé nestability se ale HZDS rozhodlo koaliční smlouvu s SNS podepsat. Politický styl Vladimíra Mečiara ale způsobil i štěpení samotné strany, která nakonec ztratila většinové postavení v parlamentu. Osudným se pro vládu Vladimíra Mečiara stalo vystoupení prezidenta SR 9. března 1994 v Národní radě SR. Informoval o stavu republiky a ostře přitom kritizoval vládní politiku a působení premiéra. To bylo podnětem pro spojení doposud rozštěpené koalice a vyslovení nedůvěry vládě Vladimíra Mečiara 11. března 1994.

Vláda Jozefa Moravčíka

Po pádu vlády byla prezidentem republiky 16. března 1994 jmenována dočasná vláda v čele s Jozefem Moravčíkem. Vládní koalice byla značně heterogenní. Její součástí byla Demokratická unie Slovenska (DU SR), Křesťanskodemokratické hnutí (KDH), Strana demokratické levice (SDL) a Národně-demokratická strana (NDS). Předčasné parlamentní volby byly vypsány na podzim 1994. [24]

Třetí vláda Vladimíra Mečiara

Po předčasných volbách se vítězem stalo opět HZDS, a to s 35 procentním ziskem hlasů. HZDS vytvořilo koalici se Sdružením rolníků Slovenska (ZRS) a SNS. Nová vláda byla silně levicová. Byla první vládou, kterou si zvolili občané samostatného státu a trvala od 13. prosince 1994 do 30. října 1998. Toto období je přirovnáváno k neoliberální demokracii, kde politická a občanská práva nejsou respektována a moc je koncentrována a centralizována. [25]

Pod vedením Vladimíra Mečiara došlo k mnohým kontroverzním činům, které zpomalily reformy. Již po volbách se uskutečnilo první zasedání parlamentu. Výsledkem zasedání bylo obsazení důležitých parlamentních funkcí poslanci koalice, které však nerespektovalo poměrné zastoupení v Národní radě SR a znemožnilo opozici kontrolovat vládu. Vládní opozice na zasedání demonstrovala její diskriminaci odchodem poslanců z jednání. V noci ze 3. na 4. listopadu 1994 se však uskutečnila i druhá schůze parlamentu. Zúčastnili se jí ale jenom poslanci budoucí vládní koalice. Tato noc je nazývána *nocí dlouhých nožů* a byly v ní dohodnuty značně kontroverzní kroky. Vláda vyměnila vedoucí osobnosti v řadě státních i veřejnoprávních institucí. Týkalo se to Slovenské televize, rozhlasu, Generální prokuratury, Národního kontrolního úřadu, nebo také FNM. [26]

Po těchto událostech byla slovenská politická scéna natrvalo polarizovaná. Dopad to mělo i na vnímání Slovenska v zahraničí. Slovensko se ocitlo v mezinárodní izolaci, vyhýbali se mu zahraniční investoři a nemohlo se účastnit integračních procesů. Neúčastnilo se jednání o rozšiřování NATA a byly také pozastaveny rozhovory o jeho vstupu do EU. V tomto období Slovensko nenavštívil žádný představitel jiného zahraničního státu ani jeho premiér. Tyto události značně ovlivnily i další vývoj státu.

Toto období je označováno jako *tyranie většiny*. Příkladem je porušování zákonů a rozhodnutí Ústavního soudu ze strany vládní koalice, zmařené referendum na přímou volbu prezidenta, které mělo být spojené s hlasováním o vstupu do NATA, zbavení mandátu poslance Františka Gauliedera, či maření vyšetřování únosu prezidentova syna a prosazení změny volebního zákona v neprospěch opozice. Toto období je nazýváno obdobím *demokratického deficitu*. [27] [28]

Dzurindova vláda

Po parlamentních volbách 25. a 26. září 1998 získalo HZDS opět nejvíce hlasů, nepodařilo se mu ale sestavit vládu, proto byl 30. října 1998 jmenován zastupujícím prezidentem Jozefem Migašem předsedou vlády Mikuláš Dzurinda. Jeho strana získala druhý nejvyšší počet hlasů.

Vláda byla složena ze Slovenské demokratické koalice (SDK), SDL, Strany maďarské koalice (SMK) a Strany občanského porozumění (SOP). Došlo k prolomení mezinárodní

izolace, k posunu v hospodářské i právní oblasti a k návratu k demokratizačnímu procesu Slovenska. Tato vláda byla označována jako *vláda změny*. Největší důraz byl kladen na zahraniční politiku a ekonomické reformy. Cílem bylo dosáhnout úrovně ostatních vyspělých okolních zemí.

Vláda disponovala ústavní většinou parlamentu, díky čemuž se jí podařilo prosadit některé ústavní zákony. První změnou bylo zavedení přímé volby prezidenta. Konala se 15. a 25. května 1999 a prezidentem byl zvolen Rudolf Schuster.

V roce 2000 se konalo referendum o předčasných parlamentních volbách, které vyvolalo HZDS spolu se SNS. Pro malou účast bylo však neplatné.

Vládní koalice se během vládního období potýkala s problémy. Vzhledem k jejímu heterogennímu složení z levicově i pravicově orientovaných stran vznikaly spory hlavně v ekonomických otázkách. Vedly se i spory o dalším fungování SDK, která vznikla jako koalice pěti politických stran a po schválení novely volebního zákona se proměnila na politickou stranu. Tyto spory nakonec dospěly k jejímu rozštěpení. Obnovilo se tak pět zakládajících stran a vznikla nová strana, Slovenská demokratická a křesťanská unie (SDKÚ), jejímž zakladatelem byl Mikuláš Dzurinda. [29]

Vláda ale i nadále spolupracovala. Jak uvádí Lubomír Kopeček [28 s. 202]: „Obava z návratu HZDS k moci, vytyčené priority revitalizace demokratického režimu a vstupu do EU a NATO pak pomáhaly udržovat vládní koalici pohromadě.“

Druhá vláda Mikuláše Dzurindy

Stranický systém Slovenské republiky se vyznačoval vysokou mírou nestability. Přispěl k tomu i výsledek parlamentních voleb v roce 2002, kdy zvítězilo HZDS, ale nepodařilo se mu sestavit vládu. Proto byl 16. října 2002 Rudolfem Schusterem jmenován předsedou vlády Mikuláš Dzurinda, který sestavil relativně homogenní vládu a uklidnil tak nestabilní politickou situaci státu. Vládní koalice byla tvořena z SDKÚ, SMK, KDH a Aliance nového občana (ANO). Tato koalice měla po volbách těsnou parlamentní většinu.

Výsledek voleb poukazuje na spolupráci politických stran na základě příbuzných ideologií a programových tezí – jde o tzv. dichotomické ideové rozdělení levicové a pravicové politiky. [30]

Vláda se rozhodla pro zavedení radikálních reforem. Týkaly se jak ekonomické, tak i daňové, sociální a zdravotnické sféry. V důsledku těchto plánovaných radikálních změn se Konfederace odborových svazů (KOZ) rozhodla pro vypsání referenda na uskutečnění předčasných parlamentních voleb. Tyto snahy plně podporoval i SMER. Referendum konané v roce 2004 bylo ale pro nízkou účast neplatné.

V roce 2004 se konaly druhé přímé prezidentské volby. V druhém kole v nich zvítězil Ivan Gašparovič a 15. června 2004 byl slavnostně inaugurovaný na post prezidenta Slovenské republiky. [28]

Vláda v tomto období vynakládala značné úsilí na vstup Slovenska do EU. Toto úsilí se projevilo i v pozitivních změnách hospodářské politiky. Nevyhnutelná legislativní harmonizace s EU vedla ke zkvalitnění hospodářsko-politického procesu a fungování státní administrativy. Intenzivní spolupráce s orgány EU navíc dopomohla k osvojení si specifických hospodářsko-politických poznatků a zkušeností orgánů EU. [12]

Druhá vláda Mikuláše Dzurindy byla poznamenána jak kontroverzními kauzami, tak i vládními krizemi. Neshody ve vládní koalici vyústily až do odchodu KDH z vlády, což vedlo k předčasným parlamentním volbám v červnu 2006.

3.2.4 Slovensko a EU

Integrace do EU byla hlavním cílem pro většinu států přecházejících z centrálně plánované ekonomiky na tržní ekonomiku. Jinak tomu nebylo ani v případě Slovenska. Evropská rada se tomuto kroku nebránila, na zasedání EU v Kodani stanovila tzv. kodaňská kritéria, která by měla země žádající o vstup do EU splňovat.

Tato kritéria byla rozdělena do tří skupin:

- politická kritéria, kdy kandidátská země musí disponovat institucionální stabilitou, která zaručí demokracii, právní stát, dodržování lidských práv a respekt a ochranu menšin,
- ekonomická kritéria, kdy existuje fungující tržní hospodářství a země je schopná vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v EU,
- schopnost převzít závazky vyplývající z členství, včetně podpory cílů politické, ekonomické a měnové unie. [31]

Žádost o členství v EU byla Slovenskou republikou předložena 27. června 1995 na summitu EU v Cannes. V červenci 1997 byl Evropskou komisí vypracován na žádost Evropské rady posudek k žádosti Slovenska o vstup do EU. V tomto posudku Evropská komise nedoporučila otevřít přístupové jednání se Slovenskem. [32]

Důvodem pro nepřizvání Slovenska na jednání o vstupu do EU v roce 1998 bylo nesplnění politických kodaňských kritérií. Vládě Vladimíra Mečiara byla vytýkána nestabilita politických institucí, nedostatečná aplikace demokratických principů, nedodržování Ústavy a práv opozice, nízká nezávislost soudnictví, zneužívání policie a tajných služeb, nízká efektivita boje proti korupci a nerovnoprávné zacházení s maďarskou menšinou. Pozitivně hodnotila zavádění reforem pro vytvoření tržního prostředí, ale na druhou stranu kritizovala zpomalení restrukturalizace. [33]

Posun ve vztahu Slovenska k EU nastal až po volbách v roce 1998, kdy se prioritou nové vlády stalo urychlení integračního procesu a zlepšení vztahů s EU. V roce 1998 byla založena Pracovní skupina na vysoké úrovni, jejímž úkolem byla příprava Slovenska na vstup do EU. V roce 1999 vláda začala pracovat na odstranění nedostatků v politické oblasti a pokročila i v ekonomických reformách. Evropské komisi byl 28. května předložen Národní program pro přijetí *acquis communautaire*, kde byla nastíněna vládní strategie do roku 2002. [34] Díky těmto krokům bylo Slovensko v Hodnotící správě Evropské komise z roku 1999 označeno za zemi plnící kodaňská kritéria a na summitu EU v Helsinkách v prosinci 1999 bylo přizváno k zahájení jednání o vstupu do EU. [35]

Rokování s tzv. helsinskou skupinou, kam patřila kromě Slovenska i Litva, Lotyšsko, Malta, Bulharsko a Rumunsko, bylo započato 15. února 2000. Snahou Slovenska bylo přiblížení se k tzv. Lucemburské skupině, kam patřila Česká republika, Kypr, Estonsko, Maďarsko, Polsko a Slovinsko. Za referenční datum pro implementaci aquis communautaire a vstup do EU byl stanoven 1. leden 2004. Naplnění tohoto cíle umožňovala i strategie EU, která dovolila státům z tzv. helsinské skupiny otevřít větší množství negociačních kapitol.

Pro vstup do EU bylo zapotřebí uzavřít 31 negociačních kapitol. Slovensku se v roce 2000 podařilo otevřít 16 kapitol a z toho 10 uzavřít, čímž splnilo svůj cíl pro otevření alespoň poloviny kapitol. Počtem uzavřených kapitol udělalo druhý největší progres z helsinské skupiny. V druhém roce rokování bylo otevřeno dalších 13 kapitol a 12 z nich bylo uzavřeno. Slovensko tak v počtu uzavřených kapitol dostihlo země V4 a na summitu EU v Leakenu v roce 2001 bylo zařazeno do skupiny deseti kandidátských zemí, u kterých se předpokládá vstup do EU v roce 2004. V roce 2002 byly otevřeny poslední 2 kapitoly a zbylých 9 kapitol bylo uzavřeno. Slovensko tak potvrdilo základní předpoklady pro vstup do EU v květnu 2004. V prosinci 2002 se na zasedání EU v Kodani Evropská komise rozhodla o ukončení jednání a o rozšíření EU o 10 států, mezi kterými byla kromě Slovenska i Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko a Slovinsko. [32]

K podpisu smlouvy o přistoupení došlo 16. dubna 2003 v Aténách. Za Slovensko tento dokument podepsal prezident Rudolf Schuster a premiér Mikuláš Dzurinda. Závěrečným krokem příprav pro vstup do EU byla ratifikace v národních parlamentech členských zemí EU. Na Slovensku se 16. a 17. května 2003 uskutečnilo referendum o vstupu země do EU. Referenda se zúčastnilo 52,15 % oprávněných voličů a z toho 92,46 % hlasovalo pro vstup do EU. [36]

Dne 1. května 2004 se stalo Slovensko spolu s dalšími devíti kandidátskými zeměmi členem EU. Začlenilo se do činnosti evropských institucí, získalo 7 hlasů v radě EU, bylo zvoleno 14 poslanců do Evropského parlamentu a prvním členem Evropské komise se stal Ján Figel', komisař pro školství, vzdělání, kulturu a multilingvistiku.

3.3 Vývoj Slovenska po vstupu do EU

Členstvím v EU získalo Slovensko řadu výhod, ale i nevýhod. V této podkapitole bude blíže analyzován vývoj Slovenska po vstupu do EU, výhody i nevýhody členství, dopady členství na vývoj makroekonomických ukazatelů, politický vývoj, ale i proces příprav na přijetí eura za národní měnu.

3.3.1 Přínosy a rizika členství v EU

Hlavní výhodou integrace Slovenska byla celní unie. Rozšířil se trh, vznikaly nové podnikatelské možnosti, docházelo ke zrušení všech obchodních i technických bariér pohybu zboží v rámci unie a k zavedení Společného celního sazebníku EU. S neomezeným pohybem zboží bylo spojeno zvýšení konkurence zahraničních výrobců, které bylo rizikem pro nepřipravené domácí výrobce, ale na druhou stranu výhodou pro slovenského spotřebitele. Otevřením trhu vzniklo i riziko dovozu méně kvalitních výrobků, které si vyžadovalo zvýšení nákladů na tržní kontrolu výrobků.

Další výhodou byl volný pohyb osob. Ten umožňoval neomezený pohyb občanů za prací v zemích EU. Snižovala se nezaměstnanost v SR a obyvatelé získávali zkušenosti. S volným pohybem osob bylo spojeno riziko odchodu kvalifikované pracovní síly do bohatších států. V rámci EU bylo garantováno jednotné pracovní právo, vyšší stupeň bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a byla zakázána diskriminace.

Členství v EU přineslo možnost založení podniků v členských státech EU i poskytování služeb z tuzemska do zahraničí. Volný pohyb kapitálu a peněžních prostředků stimuloval vyšší příliv přímých zahraničních investic, ale i snižování úrokových sazeb.

Evropskou unií byla stanovena jasná pravidla při ochraně hospodářské soutěže, podnikání v rámci jednotného trhu bylo zjednodušeno a byla poskytována státní pomoc. Rostl tlak na zvýšení konkurenceschopnosti slovenských podniků a tím i na efektivnější alokaci jejich zdrojů. Postih za porušení hospodářské soutěže byl zpřísněn.

Ekonomický vývoj Slovenska byl ovlivněn regionální politikou EU, která se zaměřovala na snižování rozdílů mezi regiony a zmírňování zaostalosti méně rozvinutých regionů. Evropskou unií byly poskytnuty finanční prostředky ze strukturálních fondů a fondu koheze, které měly zmírnit tyto rozdíly. Na spolufinancování projektů se podílela i vláda.

Vstup Slovenska do EU s sebou přinesl zvýšení nákladů vlády, podniků, ale i domácností na zavedení a dodržování finančně náročných standardů EU.

Změny se projevily i v ochraně spotřebitele. Zavedením rychlé výměny informací o nebezpečných výrobcích byla zvýšena ochrana zdraví a bezpečnosti spotřebitelů. Rozšířil se internetový obchod v rámci EU a byla zavedena přísná a efektivní tržní kontrola.

Problémovou oblastí celé EU i Slovenska byla oblast zemědělství. Po vstupu do EU se zvýšil příliv finančních prostředků do tohoto odvětví. To mělo zaručit vyšší kvalitu zemědělských i potravinářských výrobků a následně vést k restrukturalizaci jejich výroby. Na zemědělský trh mělo pozitivní dopad zrušení cel v rámci EU a zpřísnila se ochrana trhu před dovozy ze států mimo EU. Rizikem pro zemědělce však bylo jak zvýšení cen výrobků, tak i stanovení kvót na vybrané zemědělské výrobky. V rámci EU byl vůči třetím zemím uplatňován společný celní sazebník a jednotné nástroje obchodní politiky. Vstupem do EU začalo Slovensko využívat výhody plynoucí ze smluv mezi EU a třetími zeměmi. Zároveň začalo přispívat na rozvojovou pomoc EU a v rámci Obecního systému preferencí EU se slovenský trh více otevřel pro rozvojové země.

Slovenština se po vstupu do EU stala jedním z oficiálních jazyků EU a Slovensko získalo přiměřené zastoupení ve všech evropských institucích. Slovensku bylo umožněno podílet se aktivně na tvorbě a realizaci Společné bezpečnostní a zahraniční politiky. [32] [34] [35]

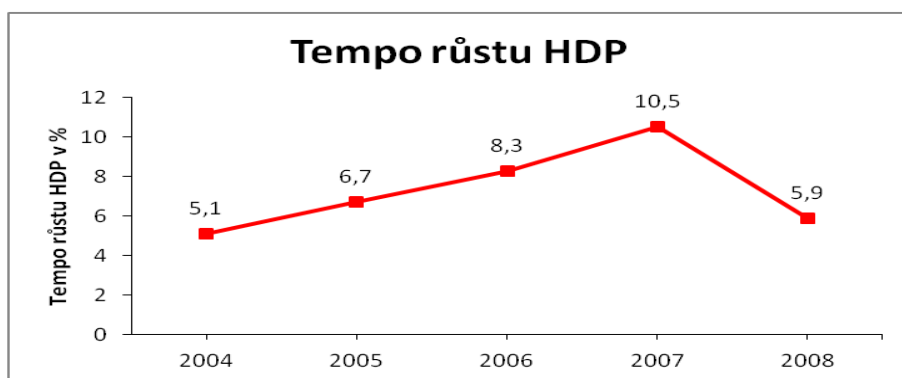
3.3.2 Ekonomický vývoj po vstupu do EU

Ekonomický vývoj v roce 2004 byl ovlivněn především vstupem Slovenska do EU a ukončením daňové reformy. Došlo ke sjednocení sazeb DPH na 19 % a daně z příjmů fyzických a právnických osob také na 19 %. Vstupem do EU se Slovensko stalo součástí Hospodářské a měnové unie jako stát, pro který platí výjimka. Zavázalo se stát se

v budoucnu členem měnové unie. Slovenskem byla přijata Společná zemědělská politika, jejímž cílem bylo zabezpečit stabilitu, efektivitu a finanční solidaritu v zemědělství.

Vývoj HDP

V prvním roce členství v EU dosáhlo Slovensko nejrychlejšího tempa růstu za posledních osm let. Tento růst HDP souvisel se zvýšením domácí i zahraniční poptávky – největší podíl mělo finanční zprostředkování, stavebnictví, průmysl a obchod. Vývoj tempa růstu HDP je zobrazen na Obrázku 5.

Obrázek 5 Tempo růstu HDP v letech 2004 – 2009 (v %)

Zdroj: [20]

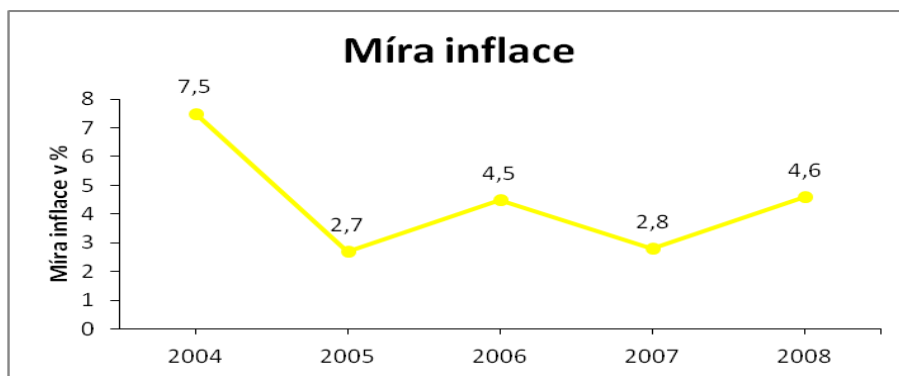
Zvyšování HDP pokračovalo i v roce 2005. Jeho nárůst souvisel se zvýšením domácí i zahraniční poptávky a byl ovlivněn tvorbou přidané hodnoty v průmyslu, obchodě a stavebnictví. Další růst byl podpořen hlavně etablováním přímých zahraničních investic.

Růst pokračoval i v roce 2007, kdy se zvýšila zahraniční a domácí poptávka, což zvýšilo čistý export a vzrostla přidaná hodnota v průmyslové výrobě a službách. Vintrová [30 s. 456] uvádí: „Díky svému dynamickému růstu, nejrychlejšímu v rámci EU, je Slovensko označováno za ekonomického tygra Evropy.“

Další vývoj HDP byl ovlivněn probíhající globální finanční krizí, která zasáhla nejprve ekonomiky vyspělých států a pak i rozvíjející se ekonomiky. Zpomalila se tím zahraniční poptávka i domácí investice. Domácí spotřební poptávka rostla.

Míra inflace

Růst spotřebitelských cen byl v roce 2004 oproti roku 2003, kdy byla míra inflace 8,5 %, pomalejší. Míra inflace dosáhla 7,5 %. Na ceny měly vliv hlavně domácí faktory. Odrazila se na ní administrativní opatření, růst regulovaných cen, změna DPH, ale i růst některých spotřebitelských daní. Vývoj míry inflace je zobrazen na Obrázku 6.

Obrázek 6 Míra inflace v letech 2004 – 2009 (v %)

Zdroj: [20]

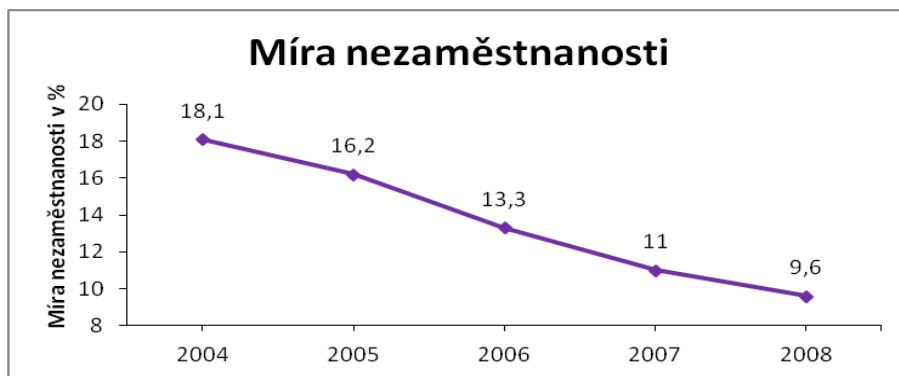
V roce 2005 se míra inflace díky poklesu růstu spotřebitelských cen snižovala. NBS v tomto roce začala v souladu s Měnovým programem NBS do roku 2008 realizovat Strategii inflačního cílení v podmínkách ERM II. Slovensko vstoupilo do mechanismu směnných kurzů.

V roce 2006 se inflace zvýšila. Důvodem byla vyšší dynamika cen energií a potravin. Tempo růstu spotřebitelských cen se opět snížilo v roce 2007. Cenový vývoj byl ovlivněn světovými cenami komodit, ropy a energií, což se projevilo ve vývoji cen pohonných látek, potravin i v nižší dynamice regulovaných cen.

V roce 2008 byly upraveny regulované ceny, ceny pohonných hmot i zpracovaných a nezpracovaných potravin a došlo ke zvýšení spotřebních daní na cigarety. Míra inflace dosáhla 4,6 %.

Nezaměstnanost

Míra nezaměstnanosti byla v roce 2004 ovlivněna nárůstem ekonomicky aktivního obyvatelstva a dosáhla 18,1 %. Její vývoj je znázorněn na Obrázku 7.

Obrázek 7 Míra nezaměstnanosti v letech 2004 – 2009 (v %)

Zdroj: [20]

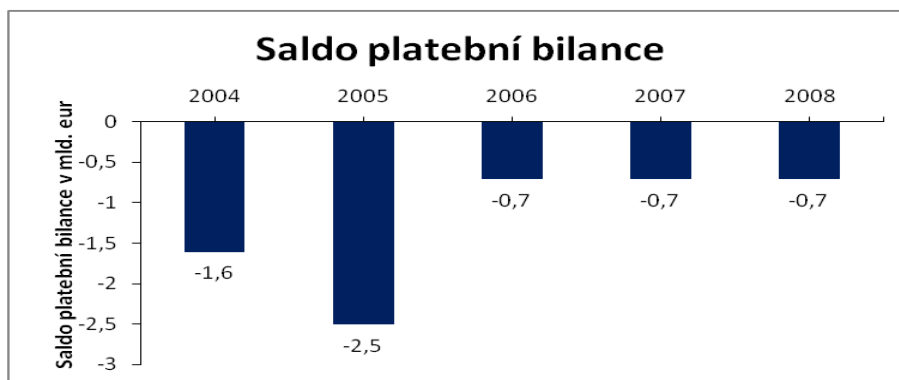
Vlivem příznivého ekonomického růstu se od roku 2005 nezaměstnanost snižovala. Byla ovlivněna vytvořením nových pracovních míst, ale i poklesem růstu ekonomicky aktivního obyvatelstva. Pokračující poptávka po pracovní síle, která byla spojená s růstem HDP, vedla k dalšímu poklesu míry nezaměstnanosti, která v roce 2008 dosáhla 9,6 %.

Saldo platební bilance

Deficit platební bilance byl v roce 2004 1,6 mld. eur. Podílel se na něm hlavně vyšší růst dovozů oproti růstu vývozů.

V roce 2005 se deficit ještě prohloubil. Bylo to způsobeno mírným nárůstem vývozů, a oproti tomu vyšším nárůstem investičních i spotřebních dovozů.

Vývoj salda platební bilance v letech 2004 až 2008 je zobrazen na Obrázku 8.

Obrázek 8 Saldo platební bilance v letech 2004 – 2009 (v mld. eur)

Zdroj: [20]

Od roku 2006 se deficit platební bilance snižoval. Přispělo k tomu vyšší tempo růstu vývozu než dovozu. V důsledku zhoršené bilance služeb a bilance běžných transferů se ale deficit v roce 2008 mírně zvýšil. [21] [23]

3.3.3 Politický vývoj po vstupu do EU

Při vstupu do EU byla při moci druhá vláda Mikuláše Dzurindy. Avšak po vládní krizi, která vyústila odchodem KDH z vlády, se 17. června 2006 konaly předčasné parlamentní volby. Tyto volby měly svá specifika. Bylo zavedeno aktivní volební právo, kdy mohli prostřednictvím pošty volit i občané Slovenska zdržující se v zahraničí, parlamentní volby trvaly jenom jeden den a politickým subjektům, které se voleb chtěly zúčastnit, byla stanovena vratná kauce 500 tisíc Sk. Ta jim byla vrácena, pokud získaly alespoň 2 % odevzdaných hlasů.

Po těchto volbách jmenoval Ivan Gašparovič 4. července 2006 novou vládu v čele s premiérem Robertem Ficem. Vládní koalici vytvořil SMER, SNS a LS-HZDS.

Vláda Roberta Fica se zavázala plnit závazky vyplývající z členství v EU, NATO i OECD a dodržet plánovaný termín přijetí eura. Vláda v předvolebním období slibovala rušení pokročilých reforem přijatých Dzurindovou vládou, ale vzhledem k jejich ekonomické i společenské prospěšnosti byly tyto reformy ponechány a došlo jen k malým úpravám.

Postoj této vlády k další privatizaci byl odmítavý. Robert Fico vyhlásil na zasedání vlády v srpnu 2006, že se již v další privatizaci strategických podniků pokračovat nebude. Také zaznělo, že vláda určí, které podniky jsou strategické, a byla vyslovena důvěra ve schopnosti manažerů státních podniků. [38]

Vládní období Roberta Fica skončilo 8. července 2010.

3.3.4 Přípravy na přijetí eura

Slovensko se 1. května 2004 stalo členem EU a s tím i členem Hospodářské a měnové unie s dočasnou výjimkou. Zavázalo se tak k přijetí eura za národní měnu. Ke zrušení výjimky dojde po splnění tzv. maastrichtských kritérií a Slovensko se tak stane členem eurozóny.

Maastrichtská kritéria byla ke Smlouvě o Evropské unii přidružena v roce 1992 v Maastrichtu. Představují soubor ukazatelů, jejichž splnění a dodržení po stanovenou dobu dovoluje státu přijmout euro. Tato kritéria obsahují tři měnová a dvě fiskální kritéria. [39] Jak uvádí Lacina [40 s. 226]: „Jejich plnění mělo přispívat k tvorbě stabilního ekonomického prostředí vytvářejícího podmínky pro dlouhodobý hospodářský růst a usnadnit tak přechod na společnou měnu.“

Maastrichtská konvergenční kritéria jsou:

- Cenová stabilita – inflace nesmí být v průměru za posledních 12 měsíců před hodnocením vyšší než průměrná míra inflace tří zemí EU s nejnižší inflací plus 1,5 %. Inflace je měřena harmonizujícím indexem spotřebitelských cen (HICP).
- Fiskální deficit – v posledním kalendářním roce před hodnocením nesmí být poměr plánovaného nebo skutečného rozpočtového deficitu k HDP vyšší než 3 % nebo se musí k této hodnotě přibližovat.
- Hrubý dluh vlády – poměr vládního dluhu k HDP nesmí v posledním kalendářním roce před hodnocením převýšit 60 %, resp. se nesmí zvyšovat.

- Dlouhodobá úroková sazba – v průměru za posledních 12 měsíců před hodnocením nesmí být úroková míra vyšší než průměrná úroková míra tří zemí EU s nejnižší mírou inflace plus 2 %.
- Stabilita měnového kurzu – členský stát musí být minimálně 2 roky před závěrečným hodnocením zapojen do mechanismu výměnných kurzů (ERM II). Současně nesmí provést devaluaci vůči měně kteréhokoli členského státu z vlastní iniciativy. [41]

Proces příprav na zavedení eura začal na Slovensku již v roce 2003 před jeho vstupem do EU. Vláda 16. června 2003 přijala Strategii přijetí eura v SR a schválila společný postup vlády SR a NBS při vstupu SR do eurozóny. Rozhodlo se o rychlém přijetí eura bezprostředně po splnění konvergenčních kritérií.

V roce 2004 byla Ministerstvem financí SR (MF SR) a NBS schválena Konkretizace strategie přijetí eura v SR. Předpokládalo se v ní přijetí eura k 1. lednu 2009 a splnění maastrichtských kritérií v roce 2007.

Národní plán zavedení eura ve Slovenské republice byl schválen vládou SR 6. července 2005 a jeho aktualizace 21. března 2007 a 16. dubna 2008. Představoval plán praktických kroků pro hladký přechod na euro. [42]

Přínosy a rizika přijetí eura

Se zavedením společné měny je spojeno jak množství výhod, tak i množství nevýhod. Bylo proto důležité pečlivě zvážit tyto plusy i mínusy pro určení dalšího vývoje konvergence. Z analýzy MF SR a NBS vypracované v roce 2003 vyplynulo, že pozitivita převládají nad negativy. To se stalo podnětem pro snahu o co nejrychlejší zavedení eura na Slovensku.

Za přínosy zavedení eura lze považovat omezení kurzového rizika, standardizaci domácích hospodářsko-politických kroků a reforem, snížení transakčních nákladů a rizik v platebním styku, snížení nákladů na obstarávání kapitálu, vyšší transparentnost cen, příliv zahraničních investic, růst zahraničního obchodu, stabilizaci veřejných financí,

ekonomickou stabilizaci, ale i účast země na formulaci společné měnové a kurzové politiky.

Na druhou stranu rizikem mohla být ztráta autonomní měnové a kurzové ekonomiky, administrativní a technické náklady přechodu na euro, specifické náklady bankovního sektoru, ale hlavně bezprostřední nárůst cenové hladiny a snížení životné úrovně a s tím spojené znehodnocení úspor a důchodů. [43]

3.3.5 Plnění maastrichtských kritérií

Plnění konvergenčních kritérií bylo nevyhnutelnou podmínkou pro vstup SR do měnové unie. Na Slovensku bylo předpokládáno přijetí eura v roce 2009, proto klíčovým obdobím pro plnění těchto kritérií byly roky 2007 a 2008.

Cenová stabilita

Kritérium cenové stability bylo plněno od roku 2007. V tomto roce se inflace díky apreciaci koruny, pomalému zvyšování regulovaných cen a cen pohonných hmot výrazně snížila. Její další vývoj ovlivnila rychlá dynamika cen energií a potravin, která přispěla ke zvýšení inflace v roce 2008. V březnu byla míra inflace měřená HICP 2,2 %. Konvergenční kritérium bylo splněno.

V průběhu roku 2008 však došlo k dalšímu růstu inflace a na konci roku byla inflace na úrovni 3,9 %. Referenční hodnota byla v tomto období 4,1 %.

Fiskální deficit

Hodnota deficitu veřejné správy byla již při vstupu do EU relativně nízká. V roce 2005 dosáhla dokonce hodnoty 3,2 % HDP. V dalším roce se ale deficit začal zvyšovat. Hlavní podíl na tomto zvyšování měla důchodová reforma i zvýšené ceny energií a zboží. Příznivě působil růst HDP, konkurenceschopnosti, celkové produktivity, ale i omezení spotřeby.

Slovensko začalo toto fiskální kritérium plnit v roce 2007, kdy hodnota deficitu představovala 2,2 % HDP. V dalším roce byl deficit veřejné správy 2,3 % HDP.

Hrubý dluh vlády

Podíl veřejného dluhu na HDP byl dlouhodobě nižší než referenční hranice. Pohyboval se na úrovni kolem 30 % HDP a v roce 2007 se snížil na 29,4 % HDP. Na jeho velikost příznivě působil rychlý růst HDP a posilování slovenské koruny.

Dlouhodobá úroková sazba

Rovněž jako kritérium hrubého dluhu vlády bylo i kritérium dlouhodobé úrokové sazby v podmínkách Slovenské republiky dlouhodobě plněno, a to již od roku 2004.

Rozdíl dlouhodobých úrokových sazeb Slovenska a eurozóny byl snižován již od roku 2002 a v roce 2007 byly tyto sazby téměř identické. K mírnému zvýšení úrokové sazby došlo v roce 2008 v důsledku růstu inflačních očekávání. V tomto roce byla průměrná úroková sazba 4,5 %.

Stabilita měnového kurzu

Dalším kritériem byla stabilita měnového kurzu. Za splnění tohoto kritéria se považoval stav, kdy se výměnný kurz koruny bude pohybovat blízko stanovené centrální parity bez vážnějšího napětí. Slovensko vstoupilo do mechanismu výměnných kurzů ERM II 28. listopadu 2005. Od roku 2005 NBS realizovala Strategii inflačního cílení v podmínkách ERM II.

Centrální parita byla stanovena na úrovni 38,455 SKK/EUR a bylo využito standardní flukтуаční pásmo +/- 15 %. Vzhledem k posilujícímu trendu slovenské koruny byla tato parita 17. března 2007 na základě žádostí slovenských úřadů revalvována. Nová centrální parita byla stanovena na hodnotu 35,4424 SKK/EUR, což představovalo revalvací o 8,5 %. Slovensko tím potvrdilo zlepšení stavu ekonomiky. Apreciace pokračovala i v dalším období a v květnu 2008 proto došlo k další revalvací koruny na hodnotu 30,126 SKK/EUR. Požadavek měnové stability byl splněn v listopadu 2007. [44]

Průběh plnění maastrichtských kritérií Slovenskou republikou je zobrazen v Tabulce 4.

Tabulka 4 Stav plnění Maastrichtských kritérií

		2004 (květen)	2005 (prosinec)	2006 (prosinec)	2007 (prosinec)	2008 (květen)
Míra inflace (HICP) v %	aktuální hodnota	8,9	2,9	4,3	2	2,2
	stav plnění	NE	NE	NE	ANO	ANO
Hrubý dluh vlády v % HDP	aktuální hodnota	43,6	34,5	30,4	29,4	27,6
	stav plnění	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Fiskální deficit v %	aktuální hodnota	3,3	3,1	3,7	1,9	2,2
	stav plnění	NE	NE	NE	ANO	ANO
Dlouhodobé úrokové sazby v %	aktuální hodnota	5,1	3,6	4,3	4,5	4,5
	stav plnění	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Stabilita měnového kurzu	aktuální hodnota	mimo ERM II	mimo ERM II	v ERM II	v ERM II	v ERM II
	stav plnění	NE	NE	NE	ANO	ANO

Zdroj: [44]

Maastrichtská kritéria byla plněna od roku 2007. Jejich plněním byla snížena inflace, úrokové míry a stabilizovány veřejné finance. Konvergenční zprávy Evropské komise a ECB, které byly zveřejněny 7. května 2008 zkonstatovaly, že Slovensko plní konvergenční kritéria udržitelně a komisi byl doporučen jeho vstup do eurozóny.

Poté byl přístup Slovenska do eurozóny podpořen Evropským parlamentem i radou EU. Formální proces vstupu byl definitivně završen 8. července na zasedání ministrů financí EU. Byla schválena poslední nevyhnutelná legislativa a stanoven konverzní kurz mezi slovenskou korunou a eurem na úrovni 1€ = 30,1260 Sk. Termín vstupu SR do eurozóny byl stanoven na 1. leden 2009. [45]

3.3.6 Zavádění eura

Již v roce 2005 byl schválen Národní plán zavedení eura v SR obsahující základní zásady zavedení eura na Slovensku. Na těchto zásadách byly postaveny právní předpisy a ostatní detaily přechodu na euro.

Legislativní rámec zavedení eura byl upraven Zákonem o zavedení měny euro ve Slovenské republice, který byl schválen NR SR 28. listopadu 2007. Tento tzv. generální zákon ustanovoval přechod slovenské koruny na euro, jeho propočet, pravidla duálního zobrazování, zaokrouhlování, kontroly, ale i dozoru. Zákon byl připraven MF SR a NBS.

Na Slovensku bylo pro přijetí eura naplánováno použití tzv. Big-Bang scénáře, tedy scénáře velkého třesku. Euro tak bylo úderem půlnoci na 1. ledna 2009 zavedeno jak v bezhotovostním, tak i v hotovostním oběhu.

Po zavedení eura nastalo krátké období, ve kterém bylo možné platit jak ve slovenských korunách, tak i v eurech. Vracena musela být eura. Tento duální oběh trval pouze do 16. ledna a poté se slovenské koruny v oběhu přestaly používat.

Slovenské koruny bylo možné i poté vyměnit v obchodních bankách a NBS za eura. Tato služba byla pro občany v běžném množství bezplatná. Termíny na výměnu slovenských korun za eura jsou uvedeny v Tabulce 5.

Tabulka 5 Termíny výměny hotovosti SKK za eura

	Obchodní banky	NBS
mince	do 30. června 2009	do 31. prosince 2013
pamětní mince	do 30. června 2009	bez časového omezení
bankovky	do 31. prosince 2009	bez časového omezení

Zdroj: [46]

Od 1. ledna 2009 je na výměnu slovenských korun za eura používán výlučně konverzní kurz stanovený na úrovni $1\text{€} = 30,1260\text{ Sk}$. Jeho používání je závazné a nedovoluje žádné zaokrouhlování. Finanční hodnoty přepočtené na eura se zaokrouhlují na nejbližší eurocent a ve snaze nepoškodit občana bylo zavedeno u příjmů ze státního rozpočtu zaokrouhlování směrem nahoru, a naopak u plateb státu zaokrouhlování směrem dolů.

Další zásadou byla kontinuita kontraktů, kdy všechny smlouvy zůstaly v platnosti a splatné částky se od 1. ledna přepočítaly na eura. Toto pravidlo platilo na evropské úrovni, týkalo se tedy všech smluv v zemích EU.

Důvodem pro použití systému velkého třesku, stejně tak i krátké duální období a další pravidla a normy zavedení eura byly stanoveny pro minimalizaci nákladů. V konečném důsledku byli za náklady spojené s přijetím eura odpovědní ti, kteří je vynaložili.

Zavedení eura předcházelo i takzvané duální zobrazování cen. Měsíc po stanovení konverzního kurzu a po dobu jednoho roku od jeho zavedení musely být všechny ceny produktů a služeb, ale i částky na smlouvách a připomínkách zobrazeny ve slovenských korunách i v eurech. Dohled nad správným uváděním cen měla Slovenská obchodní inspekce.

Pro zvýšení informovanosti obyvatel ohledně eura byla od července 2008 do jeho zavedení uskutečněna intenzivní informační kampaň. Informace byly poskytovány prostřednictvím médií, reklamních letáků, brožur, venkovních reklam, byly pořádány přednášky a školení, zavedena bezplatná telefonní linka i spuštěna internetová stránka.

Přijetí eura předcházela konverze účetnictví, základního jmění, podílů, cen zboží i služeb, zabezpečování softwaru a další administrativní i technické úkony.

S předzásobováním obchodních bank euromincemi se začalo již 6. září a eurobankovkami 6. srpna. Slovenské euromince obsahují národní symboly a jsou raženy v mincovně v Kremnici. Eurobankovky jsou stejné pro celou eurozónu. [47]

3.4 Slovensko v eurozóně

Po úspěšném splnění všech konvergenčních kritérií se Slovensko stalo 1. ledna 2009 šestnáctou zemí, která přijala euro za svoji měnu. Tento krok znamenal pro Slovensko množství příležitostí, ale i ztrát. V této podkapitole jsou analyzovány dopady zavedení eura, vývoj makroekonomických ukazatelů a politické sféry po vstupu do měnové unie.

3.4.1 Dopady zavedení eura

Přijetí eura na Slovensku s sebou přineslo řadu výhod, ale i nevýhod. Je ovšem obtížné kvůli krátké době platnosti eura posoudit, zda tento krok byl jednoznačně dobrou nebo

špatnou volbou. Výsledky tří let platnosti eura ale ukazují na větší podíl pozitiv. Vstup Slovenska do eurozóny byl ovlivněn probíhající globální finanční krizí.

Vstup do eurozóny znamenal pro Slovensko, malou otevřenou ekonomiku, zintenzivnění zahraničního obchodu. Bylo zvýšeno ratingové hodnocení země a Slovensko se tak stalo pro zahraniční investory atraktivnější. Docházelo k přílivu zahraničních investic.

V důsledku finanční krize se ale oslabily měny okolních zemí vůči euru. To se negativně odrazilo na snížení exportů a také na rozvoji turistiky na Slovensku. Byl zaznamenán hlavně odliv turistů z okolních zemí. Důsledkem bylo i snížení konkurenceschopnosti slovenských podniků. Snížení konkurenceschopnosti a pokles domácí spotřební poptávky v důsledku snížení příjmů se projeví ve výrazné volatilitě cen.

Neplánovaným důsledkem zavedení eura byl prudký nárůst vkladů do komerčních bank. V oběhu bylo velké množství peněz neuložených v bankách, lidé proto několik měsíců před přijetím eura začali i v důsledku očekávaných komplikací s výměnou hotovosti vkládat tyto peníze do bank. V kontextu probíhající finanční krize měly banky ve světě problém s udržení likvidity. Tento problém se u slovenských bank díky tomuto vývoji neprojevil, nebo resp. neměl tak velký dopad.

Krátce po přijetí eura se snížily náklady na kapitál a došlo i k úspoře transakčních nákladů. Obavy ze zdražení cen výrobků a služeb, které se očekávaly v souvislosti se zavedením eura, se nepotvrdily.

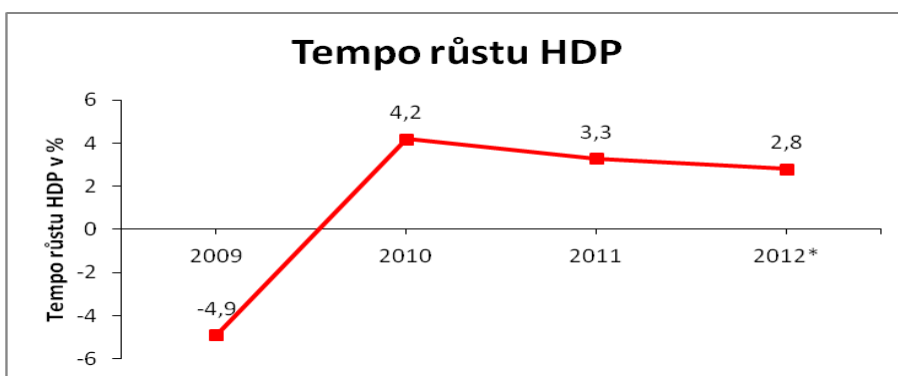
3.4.2 Ekonomický vývoj

Ekonomický vývoj Slovenska byl v roce 2009 ovlivněn především dvěma faktory. Slovensko se od 1. ledna stalo součástí eurozóny, přešlo na novou měnu a SNB se stala součástí Eurosystemu, jehož součástí jsou centrální banky států eurozóny a ECB. Druhý negativní dopad na ekonomický vývoj Slovenska měla přetrvávající globální finanční krize, která způsobila nejvýraznější propad globální ekonomické aktivity od časů velké hospodářské krize.

V této části práce je analyzován vývoj jednotlivých faktorů v letech 2009 – 2012, přičemž odhad vývoje faktorů v roce 2012 je označen „*“.

Vývoj HDP

Vývoj tempa růstu HDP je znázorněn na Obrázku 9. V roce 2009 byl -4,9 %, což je oproti předchozímu roku, kdy byl 5,9 %, velký propad. Globální finanční krize se projevila hlavně v poklesu zahraniční poptávky, ale současně i v poklesu domácích investic. Ke snížení HDP přispěl i pokles podílu průmyslu a služeb na tvorbě HDP.

Obrázek 9 Tempo růstu HDP v letech 2009 – 2012* (v %)

Zdroj: [20]

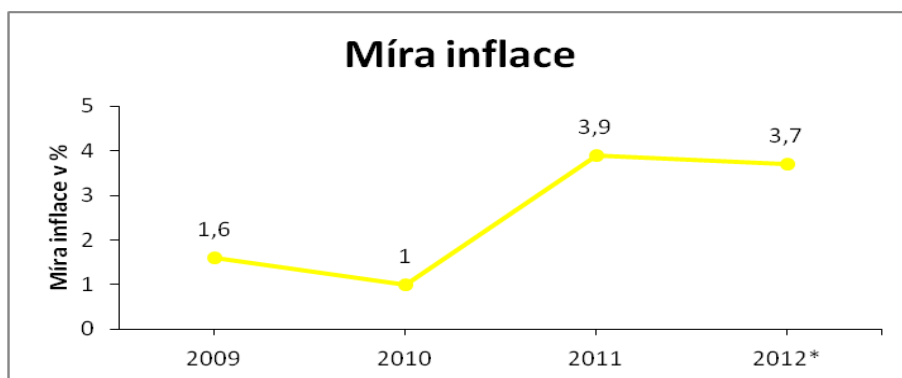
Po ekonomické recesi z předchozího roku se ve slovenské ekonomice projevilo v roce 2010 postupné ožívování. Slovenská ekonomika zaznamenala poměrně rychlý nárůst. Tempo růstu HDP činilo 4,2 %. Nejvyšší vliv na jeho růst mělo oživení zahraničního obchodu. Vzrostla zahraniční poptávka a k ekonomickému růstu přispěl především průmysl a služby.

Tempo růstu HDP v roce 2011 mírně klesalo. Hlavní podíl na tom měla domácí poptávka, naopak zahraniční poptávka rostla.

Nízká domácí poptávka se podepíše pravděpodobně i na vývoji v roce 2012, kde je předpokládané tempo růstu HDP 2,5 %. Očekává se snížení zahraniční poptávky.

Míra inflace

Vývoj míry inflace je zobrazen na Obrázku 10. Inflace na Slovensku byla v roce 2009 ovlivněna globálním poklesem ekonomické aktivity. Globální pokles cen energetických i neenergetických komodit se na Slovensku projevil snížením cen energií, pohonných hmot i potravin. V souvislosti s nejistotou dalšího vývoje se snížila spotřebitelská poptávka, která vyvolala pokles cen u průmyslových výrobků a služeb.

Obrázek 10 Míra inflace v letech 2009 – 2012* (v %)

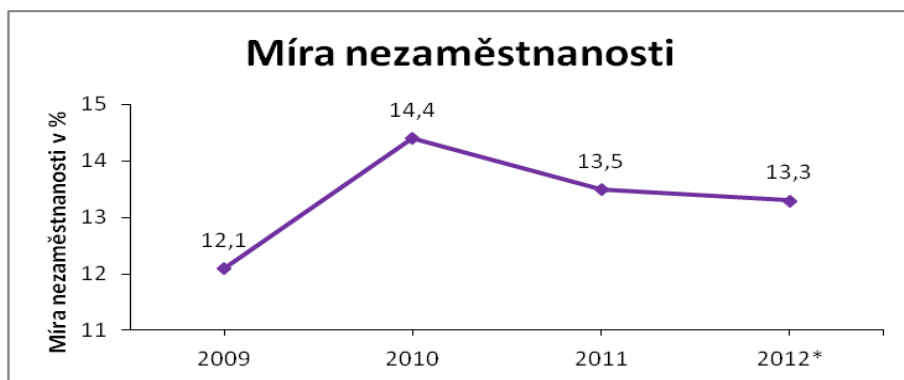
Zdroj: [20]

Oživení globální ekonomiky se v roce 2010 projevilo postupným zvyšováním cen. Zvýšily se ceny pohonných hmot a potravin. Na druhé straně působila nízká spotřebitelská poptávka způsobená nejistotou z dalšího vývoje, a průměrná inflace se proto snížila.

Růst regulovaných cen energií, zvýšení DPH z 19 % na 20 %, zvýšení spotřebních daní tabákových výrobků i růst cen dalších komodit vedly v roce 2011 ke zvýšení inflace. Míra inflace byla v tomto roce 3,9 %. V roce 2012 se předpokládá její mírné zpomalení.

Nezaměstnanost

Důsledkem poklesu ekonomické aktivity byl i růst nezaměstnanosti. Ta v roce 2009 vzrostla oproti předchozímu roku o 2,5 %. Nezaměstnanost vzrostla především v průmyslu. Její vývoj je zobrazen na Obrázku 11.

Obrázek 11 Míra nezaměstnanosti v letech 2009 – 2012* (v %)

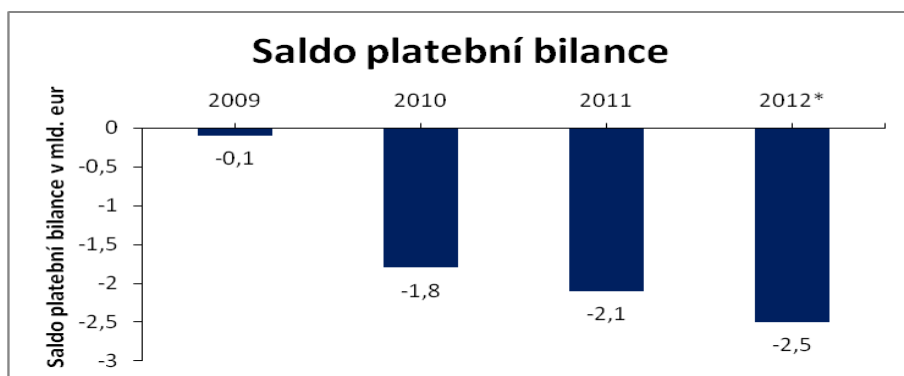
Zdroj: [20]

Další propad nezaměstnanosti byl zaznamenán i v roce 2010. Bylo to způsobeno dopadem účinků propadu HDP z předchozího roku. Situace na trhu práce se v průběhu roku začala stabilizovat.

Příznivý ekonomický vývoj země se na míře nezaměstnanosti projevil v roce 2011. Míra nezaměstnanosti byla 13,5 % a v dalším roce by měla ještě klesnout.

Saldo platební bilance

Deficit platební bilance byl v roce 2009 0,1 mld. eur. Příznivý dopad na jeho vývoj měl pokles dovozů, který byl vyšší než snížení vývozu. Další vývoj salda platební bilance je zobrazen na Obrázku 12.

Obrázek 12 Saldo platební bilance v letech 2009 – 2012* (v mld. eur)

Zdroj: [20]

V dalších letech se na vývoji platební bilance projevila globální finanční krize. Došlo k prudkému poklesu zahraniční poptávky, který byl větší než pokles domácí poptávky.

V roce 2011 se saldo ještě prohloubilo. Důsledkem byla nejistota z dalšího vývoje a nízká poptávka. V roce 2012 je předpokládáno jeho další prohloubení. [21] [23]

3.4.3 Politický vývoj

Volební období vlády Roberta Fica bylo ukončeno v roce 2010. V pořadí již v pátých svobodných parlamentních volbách v červnu 2010 získal největší počet hlasů SMER-SD. Robert Fico, předseda vítězné strany, byl pověřen sestavením vlády. Sestavit vládu se mu ale nepodařilo, proto prezident pověřil tímto úkolem Ivetu Radičovou, předsedkyni strany SDKÚ-DS, která získala druhý největší počet hlasů. Nová vláda byla jmenována 8. července 2010. Vládní koalici vytvořily strany SDKÚ-DS, Sloboda a Solidarita (SaS), KDH a Most-Híd. Tato vládní koalice ale netrvala dlouho.

Vládní krize byla vyvolána již v roce 2011 a to kvůli nesouhlasu strany SaS s posílením pravomocí Evropského nástroje finanční stability, tzv. eurovalu. Hlasování o eurovalu se konalo 11. října 2011 a bylo na popud premiérky spojeno s vyslovením důvěry celému kabinetu. Návrh podpořilo jenom 55 ze 124 přítomných poslanců NR SR. Euroval neprošel a vládnímu kabinetu byla vyslovena nedůvěra. Vláda byla odvolána 14. října 2011 a předčasné parlamentní volby byly stanoveny na 10. březen 2012. [48]

3.5 Shrnutí vývoje Slovenské republiky v letech 1993 – 2011

Slovenská republika vznikla 1. ledna 1993. Její vznik podmínily události, které se odehrály bezprostředně před tímto rokem. Po pádu komunistického režimu, pro který bylo typické centrální plánování, začala transformace republiky. Jejím cílem byla změna ekonomického systému a přibližování se vyspělým zemím. Byl přijat rychlý scénář transformačního procesu započatý 1. ledna 1991. Proběhla liberalizace cen, zahraničního obchodu a byl spuštěn proces privatizace, který probíhal ve formě malé privatizace, velké privatizace a restitucí. Transformační proces vedl ke zvýšení nezaměstnanosti, růstu inflace

a zpomalení tempa růstu HDP. Tyto dopady byly pro slovenskou část federace horší, než pro českou, což byl i jeden z důvodů rozpadu ČSFR.

Po vzniku SR se transformační proces zpomalil. K přijímání dalších potřebných reforem pro přechod na tržní hospodářství došlo až v roce 1999. Postupně byla nastolena makroekonomická stabilita a po roce 2002 tak mohlo dojít k přijímání pokročilejších reforem. Ukončení transformačního procesu není jednoznačné. Existuje vícero teorií, které ho popisují. Např. János Kornai [49] spatřuje konec transformace v okamžiku, kdy komunistické strany ztratily svou monopolní politickou moc, soukromý sektor vytvářel většinu HDP a trh se stal dominantním koordinátorem ekonomických aktivit. Švejnar [50] definuje konec privatizace jako stav, kdy je v ekonomice funkční tržní mechanismus, je generován rychlý a udržitelný růst a ekonomika je schopná být v interakci s vyspělejšími tržními ekonomikami. Podle Okáliho a kol. [51] transformační proces končí, když regulační mechanismus tržní ekonomiky „normálně“ funguje a jsou odstraněny disefekty a strukturní deformace typické pro centrálně plánovanou ekonomiku.

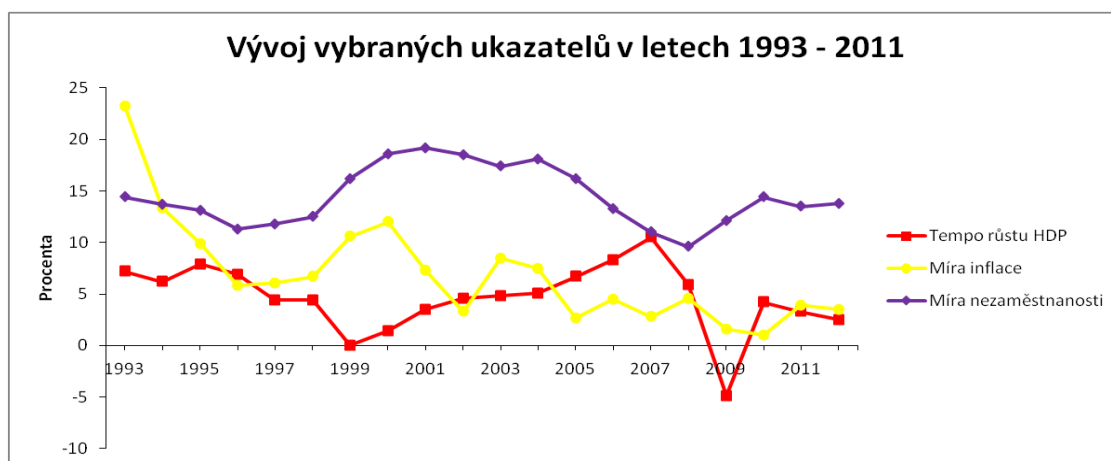
Dalším krokem ve vývoji slovenské ekonomiky byl vstup do EU. Proces příprav začal již po vzniku SR, ale v roce 1998 byl zastaven. Ke změně dochází až s nástupem nové vlády, která se zaměřila na plnění tzv. kodaňských kritérií potřebných pro vstup. Úspěšné snahy vlády vyústily do podpisu smlouvy o vstupu do EU k 1. květnu 2004. Vstupem do EU Slovensko získalo množství výhod i nevýhod a zavázalo se také k přijetí eura.

Po analýze přínosů a rizik zavedení eura na SR bylo rozhodnuto o jeho rychlém zavedení na SR. Přistoupilo se tedy k plnění tzv. maastrichtských kritérií. K úspěšnému splnění všech těchto kritérií došlo v roce 2007. Po uskutečnění dalších legislativních kroků, jako bylo např. stanovení konverzního kurzu mezi slovenskou korunou a eurem, se Slovensko stalo 1. ledna 2009 členem eurozóny. To s sebou neslo další výhody i nevýhody pro SR.

Vznik Slovenské republiky byl ovlivněn také politickými událostmi. Vznikaly neshody o rozdělení moci ve federaci a byla přijata Deklarace o svrchovanosti Slovenska. ČSFR se rozpadla a vznikla SR. Na Slovensku byla vybrána parlamentní forma vlády a prvním premiérem se stal Vladimír Mečiar. Jeho vláda padla již v roce 1994, kdy byla jmenovaná dočasná Moravčíkova vláda. Předčasné volby proběhly v roce 1994 a k moci se opět dostal

Vladimír Mečiar. Jeho vláda znamenala pro Slovensko zpomalení reforem i špatné vnímání země ve světě. V roce 1998 se tato nepříznivá situace změnila. Nová vláda s premiérem Mikulášem Dzurindou se zasloužila o ekonomický rozvoj země, zlepšení postavení státu ve světě i zintenzivnění příprav na vstup do EU. Druhá Dzurindova vláda pokračovala v procesu integrace a začala realizovat kroky pro přijetí eura. Byly přijímané také pokročilejší reformy. Nastupující vláda Roberta Fica se zavázala k plnění závazků z členství v EU a k pokračování směřování Slovenska do měnové unie. Po ukončení jejího volebního období byla jmenována vláda Ivety Radičové, které byla v roce 2011 vyslovena nedůvěra, a předčasné parlamentní volby byly vypsané na březen 2012.

Pro analýzu makroekonomického vývoje Slovenské republiky od roku 1993 do roku 2011 byly použity čtyři makroekonomické ukazatele. Vývoj tempa růstu HDP, míry inflace a míry nezaměstnanosti je zobrazen na Obrázku 13.

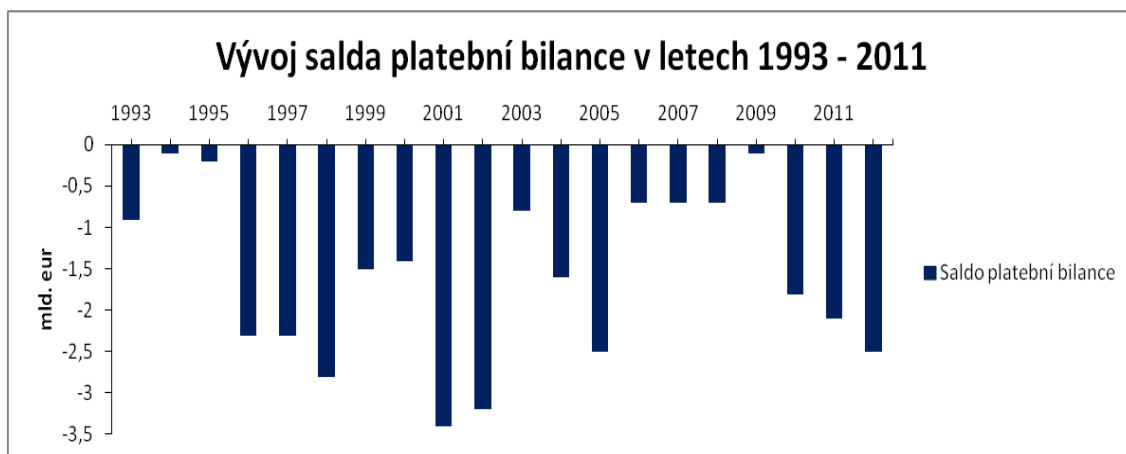

Obrázek 13 Vývoj vybraných ukazatelů v letech 1993 – 2011 (v %)

Zdroj: [20]

Ekonomický vývoj Slovenské republiky byl ovlivněn recesí v letech 1990 – 1992. Tempo růstu HDP bylo na konci roku 1992 ve slovenské části federace -6,5 %, míra nezaměstnanosti 10,4 % a míra inflace 10,2 %.

Vývoj salda platební bilance je zobrazen na Obrázku 14. Pro sestavení těchto grafů byla použita data, která jsou součástí Přílohy A.

Obrázek 14 Vývoj salda platební bilance v letech 1993 – 2011 (v mld. eur)

Zdroj: [20]

Po vzniku samostatného státu se v důsledku zvyšující se zahraniční poptávky tempo růstu HDP zvýšilo a po přijetí vládních opatření se začala snižovat i míra inflace. V letech 1995 a 1996 docházelo k nadměrnému zvyšování domácí poptávky, což se projevilo na poklesu tempa růstu HDP a zvyšování deficitu platební bilance. Tato situace se zhoršovala až do roku 1998. V roce 1999 bylo docíleno snížení deficitu pomocí prudkého poklesu domácí poptávky a dalších opatření, které vedly ke zvýšení míry inflace a nezaměstnanosti. V dalších letech došlo v důsledku růstu domácí poptávky a zahraničních investic k růstu tempa HDP a nezaměstnanost klesla. Saldo platební bilance se v důsledku světové hospodářské recese prohloubilo a k jeho snížení došlo až v roce 2003 zvýšením exportů. Inflace v důsledku růstu regulovaných cen a spotřebních daní rostla. Po vstupu do EU se zvýšila zahraniční poptávka, zvýšilo se tempo růstu HDP, klesla nezaměstnanost a ve snaze o cenovou stabilitu došlo k postupnému poklesu inflace. Předpoklad o tom, že po vstupu do EU se nezaměstnanost bude snižovat, se potvrdil. Po vypuknutí globální finanční krize, která vedla k poklesu zahraniční i domácí poptávky, se tempo růstu HDP zpomalilo, zvýšila se míra nezaměstnanosti a poklesla celková cenová hladina. Na základě těchto skutečností se předpoklad o okamžitém zvýšení tempa růstu HDP po přijetí eura nepotvrdil. Jeho vývoj byl však značně ovlivněn globální finanční krizí. Ke zvýšení tempa růstu HDP došlo až v roce 2010. Situace na trhu práce se začala zlepšovat v roce 2011. V dalších letech se počítá s mírným zhoršením ekonomického vývoje.

4. Podniková sféra na Slovensku

Na formování podnikové sféry působí z vnějšího prostředí podnikatelské prostředí. Jedná se o hospodářské podmínky a předpoklady, které mají v různé míře a intenzitě vliv na firmy. Jejich kvalita je ovlivněna faktory jako politická situace, stabilita ekonomiky, její růst, úroveň legislativy a reálná vymahatelnost práva.

V této kapitole je analyzováno formování podnikové sféry v podmínkách Slovenské republiky se zřetelem na historické mezníky v jeho vývoji. Nejvýznamnější částí hospodářství všech států s rozvinutou tržní ekonomikou jsou přitom malé a střední podniky (MSP), na které je tato kapitola zaměřena.

Malí a střední podnikatelé jsou stabilizujícím prvkem hospodářského systému i sektorem s největším potenciálem růstu. Jejich rozvoj je jedním z předpokladů zdravého ekonomického vývoje země. V podmínkách Slovenské republiky mají MSP nezastupitelnou úlohu především v oblasti tvorby pracovních míst a vyváženého regionálního rozvoje.

4.1 Formování podnikové sféry před rokem 1993

Podniková sféra se na Slovensku začala formovat po roce 1990, kdy nastal přechod od centrálně plánovaného hospodářství k tržnímu hospodářství. Období centrálně plánované ekonomiky bylo charakteristické monopolní strukturou a absencí soukromého sektoru. Podniky v tomto období neplnily svou ekonomickou úlohu, proto při přechodu na tržní ekonomiku byla hlavním úkolem jejich transformace a adaptace na tržní podmínky. To pro podnik znamenalo jak změnu vlastnické, organizační, motivační a řídicí struktury, tak i změnu celkové podnikové kultury. [52]

Transformace podnikové sféry začala v roce 1991. Byla ovlivněna liberalizací cen a zahraničního obchodu, rozpadem trhů RVHP, devalvací měny, restriktivní měnovou a finanční politikou.

Následně se uskutečnila privatizace, od které se očekával zásadní obrat ve vývoji podnikové sféry a její ozdravení. Dopad byl ale spíše destruktivní, zprivatizované podniky se potýkaly s mnoha bariérami, které zabraňovaly jejich dalšímu rozvoji. Management podniků neměl zkušenosti s tržním hospodářstvím, chyběly podnikové tradice a kultura. Mnoho podniků mělo nedostatek financí a bylo zadluženo úvěry. Došlo tak k polarizaci podnikové sféry na podniky ziskové a ztrátové. Další bariérou rozvoje byla absence systémových a institucionálních opatření a chybějící legislativa.

Pro další vývoj podnikové sféry byly v transformačním procesu charakteristické dvě tendence. Restrukturalizace středních a velkých podniků a značně velká vlna vzniku malých a středních podniků.

Soukromý sektor malých a středních podniků před rokem 1990 prakticky neexistoval. Začal se rozvíjet až po novelizaci Ústavy ČSFR, kdy se zrovnoprávnily všechny formy vlastnictví. Bariérami rozvoje MSP byly časté změny právních norem, jejich odporování si, nízká přehlednost a nejednotnost množství zákonů a nařízení, nejednotnost výkladu legislativy, ale i absence analýzy dopadu právních norem na MSP. Oproti velkým podnikům jsou tyto druhy podnikání zasaženy vysokou administrativní náročností a omezeným přístupem ke zdrojům. [53]

Malé a střední podniky mají však pro ekonomický vývoj krajiny velký význam. Jsou schopny zaměstnat velký počet osob s relativně nízkými kapitálovými vstupy, čímž se významně podílejí na vývoji nezaměstnanosti. Dynamicky se přizpůsobují požadavkům trhu, jsou flexibilní, komunikace uvnitř podniků i se zákazníky je rychlá a v neposlední řadě přispívají k podpoře a oživení regionu, ve kterém působí. Zabezpečují také specifické požadavky obyvatel a rozvíjejí osobní iniciativu, vzdělávání a seberealizaci. Mezi MSP se rozvíjí soutěživost, to podněcuje pružnější inovace a technický rozvoj.

4.2 Další vývoj podnikové sféry od roku 1993

Další vývoj podnikové sféry již probíhal v prostředí Slovenské republiky jako samostatného státu. Byl ovlivněn hlavně rozpadem ČSFR a recesí v západoevropských

zemích. Rozpad ČSFR znamenal zkomplikování dodavatelsko-odběratelských vztahů mezi SR a ČR.

Podniková sféra se mimo komplikací již z předchozích let, kterými byly hlavně platební neschopnost a zadluženost, potýkala s problémem konverze zbrojařského průmyslu, novou daňovou reformou a problémy souvisejícími se změnou vlastnických vztahů po privatizaci. Podniková sféra nebyla schopna adaptace a efektivního fungování. Rostla nabídka zahraničních podniků a tím i tlak na zvýšení konkurenceschopnosti produkce a služeb.

V roce 1994 byla podniková sféra ovlivněna nestabilitou politického prostředí, která vedla ke změnám v procesu privatizace a hlavně ke změnám ve vlastnických vztazích. Z privatizace byly vyloučeny investiční společnosti a fondy a posílila se rozhodovací moc podnikových manažerů.

Posílení makroekonomické stability a ekonomického růstu v letech 1994 – 1995 se do podnikové sféry promítlo jen mírně. Díky zvýšení zahraniční poptávky se zvýšila produkce především v průmyslové výrobě a zlepšila se finanční situace podniků.

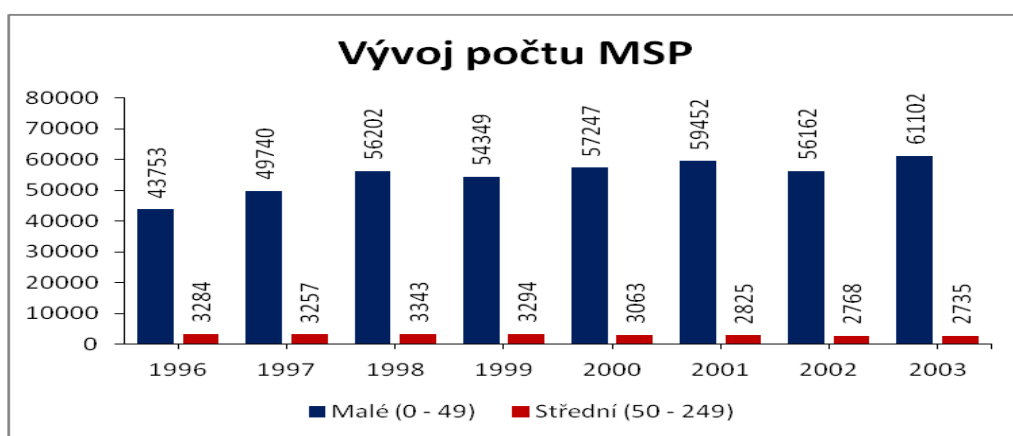
V roce 1995 bylo na Slovensku 43 636 podniků a z toho 38 180 malých a 5 123 středních. Rozvíjel se i podíl zahraničních investorů. Koncem roku bylo v zahraničním vlastnictví 4 112 podniků a v mezinárodním 5 408. [54]

Období let 1996 – 1998 bylo charakteristické jak makroekonomickou, tak i mikroekonomickou nerovnováhou. V podnikové sféře narůstal počet ztrátových podniků, které se ani po změně vlastnictví nedokázaly adaptovat na tržní podmínky. Slovenské podniky zaostávaly v konkurenceschopnosti a k dalšímu rozvoji soukromého podnikání nepřispívala ani hospodářská politika, která nepodporovala jeho rozvoj.

Koncem února 1997 byl přijat Národní program přizpůsobování právního pořádku SR právnímu pořádku EU v oblasti vnitřního trhu. Byl v něm naplánovaný postup slovenského práva do roku 2002 ve 23 sektorech, mezi kterými byl i sektor malého a středního podnikání. Vláda přijala dokumenty o podpoře MSP a kapitálového trhu.

V důsledku přizpůsobování se legislativě a institucionálnímu rámci EU byla přijata nová definice malých a středních podniků. Malý podnik byl definován jako podnik zaměstnávající 0 – 50 zaměstnanců s ročním obratem do 7 mil. eur nebo roční sumou aktiv nepřesahující 5 mil. eur. Střední podnik zaměstnává 50 – 250 zaměstnanců, jeho roční obrat nepřesahuje 40 mil. eur nebo roční suma aktiv 27 mil. eur. Oba typy musí splňovat podmínku nezávislosti.

Vývoj počtu malých a středních podniků je zobrazen na Obrázku 15. Data pro roky 1993 – 1995 dle nové definice nejsou k dispozici.

Obrázek 15 Vývoj počtu MSP v letech 1996 – 2003

Zdroj: [55]

Po roce 1999 se vláda zaměřila na reformní aktivity, které měly proměnit slovenské hospodářství na funkční tržní ekonomiku. Působením této proreformní politiky se zlepšila finanční situace podniků. Byla přijata opatření na ozdravení finančního sektoru, začala restrukturalizace strategických podniků a byl zřízen Úřad pro finanční trh, který kontroloval a dohlížel nad finančním trhem. Vládou byl novelizován zákon o konkurzu a vyrovnání, který měl zrychlit restrukturalizaci a vést k ozdravení podniků. Byla také připravena daňová reforma a implementována legislativa o investičních stimulech, díky které se obnovil příliv zahraničních investic a posilnily se i aktivity na přípravu ke vstupu do EU. Na Slovensku byla přijata evropská legislativa a implementovány technické, ekonomické a ekologické standardy. Přizpůsobení legislativy bylo předpokladem

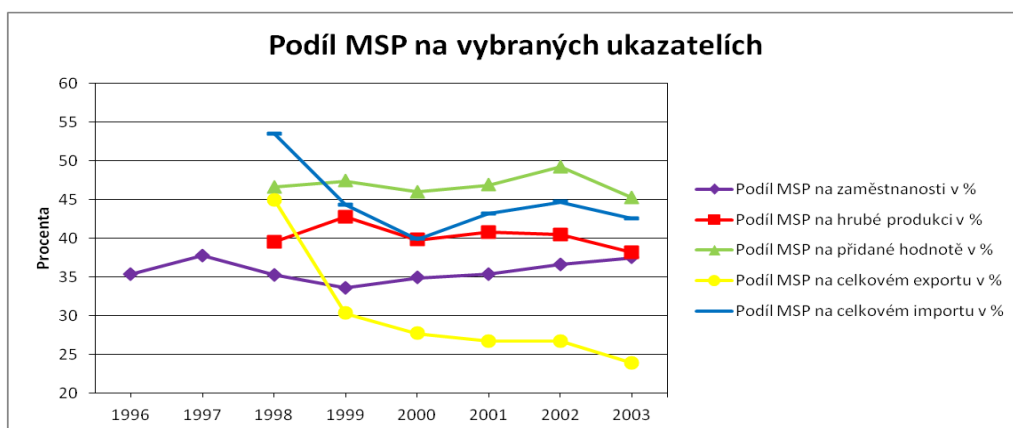
ke snižování nákladů pro podnikovou sféru. Tím se zlepšila finanční situace podniků a přijaté reformy přispěly i ke zkvalitnění podnikové sféry jako takové. [12] [56]

V souvislosti s přípravami na vstup do EU byl přijat nový obchodní zákoník, který kromě jiného zvýšil odpovědnost orgánů společnosti a posílil postavení minoritních akcionářů. Byl přijat zákoník práce i zákon na ochranu hospodářské soutěže a kladen větší důraz na etické kodexy.

Při rozvoji podnikové sféry klesala váha státu na řízení podniků, rostla různorodost podniků a zvyšoval se podíl zahraničních vlastníků. Pozitivem konce roku 2003 bylo pro MSP zvýšení dostupnosti úvěrů, snížení úrokových sazeb, zefektivnění rychlosti registrace podniku a změny v daňovém systému.

Omezením pro další vývoj MSP ale i nadále zůstávaly vysoké odvody, nepřehledná a často se měnící legislativa a právní nejistota. Slovensko se před vstupem do EU zavázalo uskutečňovat programy pro další rozvoj MSP, tento systém podpor byl však často pro podniky nepřehledný.

V období před vstupem do EU se měnil jak počet MSP, tak i jejich podíl na zaměstnanosti, na tvorbě hrubého produktu, exportu, importu, ale i jejich podíl na tvorbě přidané hodnoty. Vývoj těchto ukazatelů za roky 1996 – 2003 je zobrazen na následujícím obrázku. Hodnoty za roky 1993 – 1995 a chybějící hodnoty z let 1996 a 1997 nejsou dostupné.

Obrázek 16 Podíl MSP na vybraných ukazatelích v letech 1996 – 2003 (v %)

Zdroj: [55]

Na vývoj podílu MSP na zaměstnanosti mělo ve sledovaném období vliv hlavně vysoké odvodové zatížení a administrativní náročnost. Od roku 2000 se tento podíl začíná hlavně díky opatřením vlády a zlepšením ekonomické situace, která přispěla k vyšší poptávce po pracovní síle, zvyšovat.

Malé a střední podniky se významně podílejí i na zahraničním obchodu. Jejich podíl na importu byl v roce 1998 až 54 % a na exportu 45 %, přičemž MSP byly souměrně zastoupeny ve všech oblastech. V dalších letech klesá podíl na exportu především díky prudké expanzi exportů velkých podniků. Klesá i jejich podíl na importech, což se příznivě projevilo na obchodní bilanci.

Podíl MSP se na přidané hodnotě v daných letech pohyboval kolem 40 % a na hrubé produkci kolem 47 %. Na těchto ukazatelích měly největší podíl malé podniky orientované především na obchod a trhové služby. Největší podíl středních podniků byl v osobní a nákladní dopravě, stavebnictví a v průmyslu. Podíl MSP na těchto ukazatelích se v roce 2003 snížil. [55]

4.2.1 Přípravenost MSP na vstup do EU

V souvislosti se vstupem do EU byl v říjnu 2003 Národní agenturou pro rozvoj malého a středního podnikání⁴ (NADSME) uskutečněn průzkum připravenosti MSP na vstup Slovenska do EU. Z průzkumu vyplynulo, že podnikatelé očekávají především více příležitostí pro spolupráci s firmami z EU, rozšíření a zlepšení nákupních podmínek a lepší přístup k finančním zdrojům. Na druhé straně největší nevýhodu vidí v nárůstu konkurence, odlivu kvalifikovaných pracovníků a ve zvýšených požadavcích na kvalitu produkce. Co se týká pohledu na pozici vlastní firmy vůči podobným firmám v zemích EU, převládal v průzkumu názor, že tato pozice je z pohledu technické úrovně, spolehlivosti a dostupnosti kvalifikované pracovní síly stejná a z pohledu platební schopnosti a solventnosti slabší. [57]

⁴ NADSME vznikla na podnět EU a vlády SR v roce 1993. Její hlavním cílem je podpora růstu a rozvoje MSP ve Slovenské republice a posílení jejich konkurenceschopnosti na společném trhu EU.

Další průzkum byl uskutečněn Ústavem slovenské a světové ekonomiky (SAV), kde se až 30-40 % respondentů vyjádřilo, že očekává zlepšení své pozice a 40-60 % si myslí, že se jejich situace nezmění. Je očekáváno zlepšení přístupu k investičním prostředkům a provozním úvěrům a lepší přístup na kapitálový trh. Důvodem těchto pozitivních hodnocení je dle SAV nedostatečná informovanost podniků. V důsledku těchto očekávání vzniká riziko pomalého růstu konkurenceschopnosti slovenských podniků v EU a postupu reálné konvergence k EU. [58]

4.3 Vývoj podnikové sféry po vstupu do EU

Vstupem do EU se Slovensko stalo součástí vnitřního trhu EU, který zahrnuje území všech členských států EU a je postaven na volném pohybu práce, kapitálu, zboží a služeb.

Volný pohyb zboží v rámci EU byl podpořen zrušením celní unie a dalších překážek pohybu zboží. Díky těmto opatřením, ale i přiblížení sazby DPH členskými státy, se zvýšila konkurenceschopnost slovenských podniků. Výhodou vstupu bylo pro podnikovou sféru hlavně rozšíření trhů a zvýšení podnikatelských možností. Na druhé straně se zvýšila zahraniční konkurence.

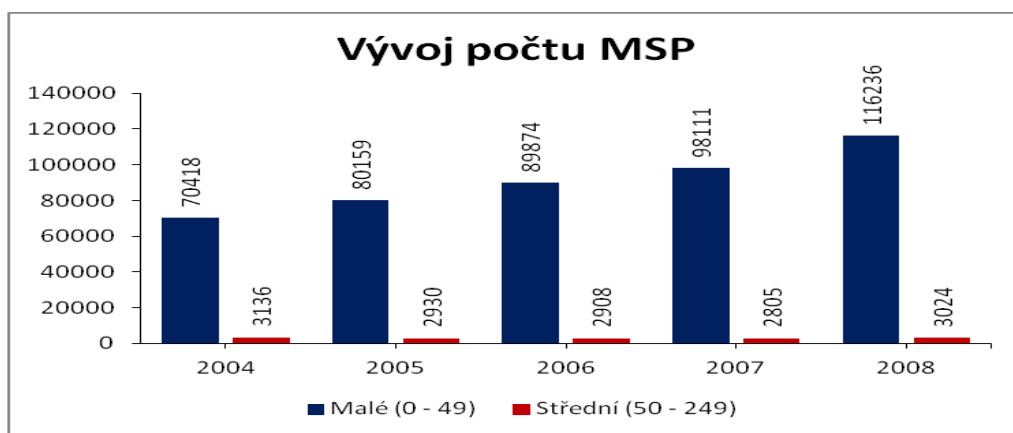
Volný pohyb osob umožnil podnikatelům zakládání provozoven v členských zemích EU, musí ale splnit podmínky stanovené danou zemí. Přínosem je i možnost zaměstnávání občanů z ostatních zemí EU. Dalším krokem pro volný pohyb osob byl vstup do Schengenského prostoru. To umožnilo překračovat členské hranice bez nutnosti kontroly. Z pohledu podnikatelů je výhodou rychlejší export zboží ke klíčovým zákazníkům.

Volný pohyb služeb umožňuje podnikatelům poskytovat služby i klientům v jiné členské zemi. Volným pohybem kapitálu je umožněn volný pohyb peněz a jiných majetkových hodnot pro účely investice. Pro podnikatele to značí efektivnější využívání finančních prostředků díky přesně stanoveným pravidlům příhraničních plateb a příliv zahraničních investic na Slovensko.

Vstup Slovenska do vnitřního trhu EU působil na podnikovou sféru přímo. Naopak nepřímý vliv mělo podnikatelské prostředí, které bylo ovlivněno změnami v bankovním systému. Do slovenské legislativy byly přijímány zákony na postupné sjednocení bankovních systémů se státy EU. Na Slovensku se tím zvýšil počet bankovních institucí a díky větší konkurenci se banky snažily o co nejvýhodnější podmínky pro občany i podnikatele. Snížilo se úvěrové zatížení a byl ulehčen přístup podnikatelských subjektů k bankovním úvěrům. Konkurencí pro bankovní sektor byly i strukturální fondy z EU, díky kterým získávali podnikatelé přístup k finančním zdrojům bez úvěrového zatížení. [32] [34]

Po vstupu do EU se z důvodu stabilizace ekonomiky a reálné konvergence k EU začal klást větší důraz na rozvoj MSP. V EU i ve slovenské ekonomice jsou největším zaměstnavatelem. Koncem roku 2008 tvořily MSP 99,8 % všech evropských podniků a podílely se na 67,1 % pracovních míst v soukromém sektoru. [59]

Vývoj počtu MSP v letech 2004 – 2008 na Slovensku je znázorněn na Obrázku 17.

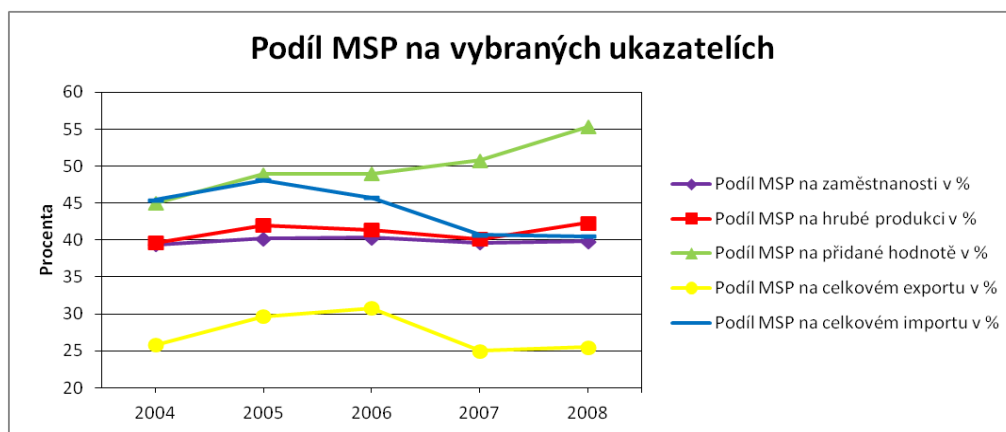
Obrázek 17 Vývoj počtu MSP v letech 2004 – 2008

Zdroj: [55]

Během těchto let měl stoupající tendenci hlavně počet malých podniků do 49 zaměstnanců. Značný podíl na růstu počtu MSP mělo zefektivnění administrativních procedur na započítání podnikání, snížení daňového zatížení, zpřehlednění daňového systému, zlepšený přístup ke kapitálu i možnost etablování se na trhy EU.

Rozvoj MSP ale i nadále brzdila vysoká administrativní náročnost podnikání, často se měnící a nepřehledná legislativa, vysoké odvodové zatížení, nedostatek kvalifikované pracovní síly a zdrojů pro začínající podnikatele, nedostatečná komunikace vlády se zástupci MSP o aktuálních problémech i fragmentovaný a nepřehledný systém podpor.

I navzdory těmto problémům tvoří MSP významný podíl na zaměstnanosti, hrubé produkci, přidané hodnotě a na zahraničním obchodu, což dokumentuje Obrázek 18.

Obrázek 18 Podíl MSP na vybraných ukazatelích v letech 2004 – 2008 (v %)

Zdroj: [55]

Nejvýznamněji se MSP podílely na celkové zaměstnanosti. Během let 2004 – 2008 se jejich podíl na celkové zaměstnanosti pohyboval kolem 40 %, přičemž zaměstnávaly nejvíce osob v sektoru služeb a obchodu.

V oblasti zahraničního obchodu se zvyšoval podíl MSP na exportu a importu do členských zemí EU. Obdobně se vyvíjel podíl MSP na importu ze států EU. Největší podíl na exportu a importu měly malé podniky, podíl středních podniků klesal.

V oblasti tvorby hrubé produkce a přidané hodnoty měly MSP stoupající charakter, který byl ovlivněn především expanzivním vývojem tempa růstu HDP. Na jeho tvorbě se nejvíce podílel sektor průmyslu, ve kterém byly zastoupeny střední podniky. Malé podniky se podílely na tvorbě HDP a přidané hodnoty hlavně v sektoru obchodu a tržních služeb. [55]

4.3.1 Zhodnocení vlivu vstupu Slovenska do EU na MSP

NADSME uskutečnila v roce 2005 průzkum zaměřený na hodnocení podnikatelského prostředí a dopadů vstupu Slovenska do Evropské unie malými a středními podniky. V tomto průzkumu bylo hodnoceno 1121 respondentů z řad MSP.

Až 42 % respondentů uvedlo, že činnost jejich firem nebyla vstupem do EU ovlivněna. Naopak pro 37 % respondentů znamenala integrace více příležitostí pro spolupráci s firmami v členských státech EU.

Hlavní výhodou z pohledu dotazovaných bylo rozšíření a zlepšení nákupních podmínek. Téměř pětina podniků nepocítila žádné výhody. Pozitivně bylo hodnoceno sjednocení legislativního prostředí a vznik nových kooperačních vztahů s partnerskými firmami EU. Největší negativum viděly podniky v nárůstu konkurence na domácím trhu. Negativně byla hodnocena i hrozba odlivu kvalifikovaných pracovníků a zvyšující se požadavky na kvalitu produkce. Téměř pětina respondentů nepřinesla integrace žádné nevýhody a těžkosti. Jako největší výhodu oproti podobným firmám v EU viděli respondenti v nízkých nákladech na pracovní sílu a za nevýhodu byl považován aktuální stav platební schopnosti a solventnosti firem, ale také nedostatečná dostupnost kapitálu. [60]

4.3.2 Přípravenost MSP na přijetí eura

Podnikatelský sektor se od roku 2006 vyvíjel v podmínkách makroekonomické a politické stability. Jeho pozitivní vývoj byl doprovázen očekáváním dodatečných impulzů vycházejících ze završení integrace SR do Evropské hospodářské a měnové unie a ze zavedení eura. Rok 2008 byl charakteristický přípravami na zavedení eura, ale také dopadem hospodářské krize na slovenskou podnikovou sféru.

NADSME uskutečnila v souvislosti se vstupem do měnové unie v roce 2008 průzkum na zjišťování připravenosti MSP na přijetí eura. Téměř polovina dotazovaných uvedla, že přijetí eura nebude mít na jejich podnik významný vliv. Víc jak třetina si myslí, že přijetí pro ně bude zátěž, protože vzniklé náklady nebudou kompenzovány adekvátními přínoy. Informovanost o zavedení eura je většinou dotazovaných hodnocena za spíše

nedostatečnou až spíše dostatečnou, přičemž dotazovaní čerpají informace především z denního tisku a internetu. Téměř polovina přijala rozhodnutí o zahájení příprav podniku na přechod na euro, přičemž největší problémy očekávají v oblasti účetních a řídicích informačních systémů. Po přijetí eura až dvě třetiny dotazovaných nepočítají s úsporou nákladů. Za největší výhodu je považována cenová transparentnost, zjednodušení podnikání s partnery v eurozóně a získání nových trhů. [61]

Z výzkumné studie NBS o odhadu možných vlivů zavedení eura na podnikatelský sektor v SR vyplývají tyto přínosy:

- odstranění transakčních nákladů,
- odstranění části kurzového rizika,
- zvýšení zahraničních obchodů,
- pokles reálních úrokových sazeb,
- zvýšení atraktivity Slovenska pro přímé zahraniční investice.

Jedním z negativních dopadů na podnikovou sféru bude vznik jednorázových nákladů, jejichž velikost závisí na velikosti podniku, na odvětví, ve kterém podniká i na zapojení do zahraničního obchodu. Mezi tyto náklady patří např. výdaje na úpravu účetnictví, finančního řízení, na úpravu informačních technologií, správu hotovosti, náklady na školení zaměstnanců, předzásobování se eury, či náklady na duální zobrazování cen. [62]

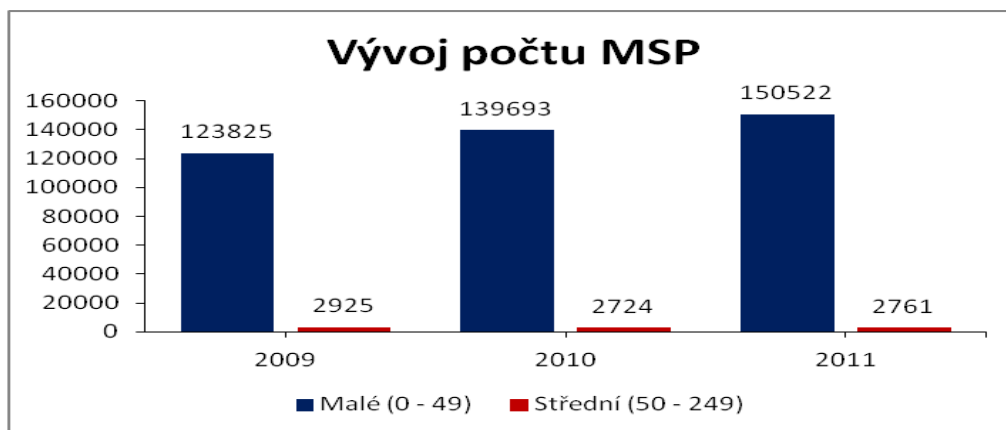
4.4 Vývoj podnikové sféry po přijetí eura

Realizace příprav na přijetí eura byla na Slovensku ukončena koncem roku 2008. Slovensko se k 1. lednu 2009 stalo členem eurozóny a přijalo euro za národní měnu.

Zavedení eura si v podnikovém sektoru vyžádalo přípravu, která se i díky očekávaným přínosům z přijetí eura zhodnotila. Snížily se transakční náklady v mezinárodním obchodním styku, zvýšila se cenová transparentnost, předvídatelnost i kredibilita podniků.

Na podnikovou sféru měla v tomto období vliv globální hospodářská a finanční krize, která se projevila v poklesu zahraniční poptávky a spotřebitelské důvěryhodnosti. Vláda v této souvislosti přijala 62 opatření, která byla nasměrována na zabezpečení finančního sektoru, financování podnikové sféry, na posílení poptávky, udržení zaměstnanosti a na omezení sociálních důsledků krize. [55] Dopady hospodářské a finanční krize se začaly zmírňovat v roce 2010. Podniková sféra se stabilizovala a začalo její ožívání.

Vývoj počtu MSP v tomto turbulentním období je zobrazen na Obrázku 19.

Obrázek 19 Vývoj počtu MSP v letech 2009 – 2011

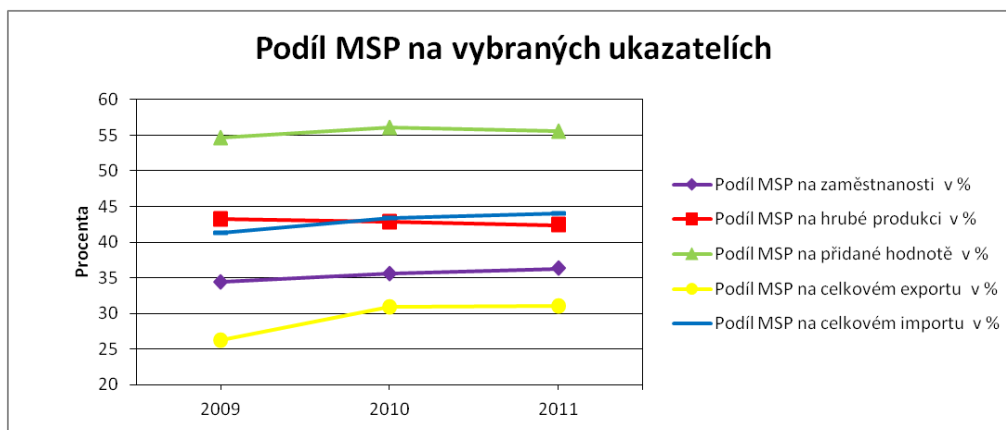
Zdroj: [55]

Počet MSP ve sledovaných letech rostl. V letech 2009 – 2011 se zvyšoval hlavně počet malých podniků. Nejvíce podniků bylo zastoupeno z odvětví obchodu.

Vývoj dalších charakteristik MSP byl značně ovlivněn globální hospodářskou a finanční krizí. Jejich podíly na celkové zaměstnanosti, tvorbě HDP, přidané hodnotě a na zahraničním obchodu v letech 2009 – 2011 jsou zobrazeny na Obrázku 20.

V oblasti zahraničního obchodu došlo v roce 2009 k poklesu jejich podílu na importu a exportu. Po obnovení zahraniční poptávky a zmírnění dopadů světové krize se podíl MSP na exportu a importu zvýšil a v dalším roce byl stabilizován.

V roce 2009 poklesl i podíl na tvorbě HDP a přidané hodnotě. K postupnému růstu těchto podílů došlo až v roce 2010, kdy se na tvorbě HDP podílel zejména průmysl.

Obrázek 20 Podíl MSP na vybraných ukazatelích v letech 2009 – 2011 (v %)

Zdroj: [55]

Situace podnikové sféry se od začátku její transformace v roce 1991 výrazně zlepšila, ale i nadále se potýká s mnoha nedostatky. Největší slabinou zůstává nízká vymahatelnost práva, nedostatečná efektivnost a transparentnost veřejného obstarávání a poskytování dotací, korupce a nadbytečná byrokracie. Na zlepšení tohoto stavu, posílení hospodářství z krátkodobého hlediska a růstu kvality života v střednědobém období byl v dubnu 2011 přijat Národní program reforem SR 2011 – 2014, který by měl vést k postupnému odstranění těchto nedostatků. [55]

4.5 Shrnutí vývoje podnikové sféry v letech 1993 – 2011

Podniková sféra se ve Slovenské republice začala formovat po roce 1990, při přechodu z centrálně plánovaného hospodářství na tržní hospodářství. Hlavním úkolem byla transformace státních podniků na tržní a jejich adaptace na nové podmínky. Změnily se vlastnické, organizační, motivační a řídicí struktury i celková podniková kultura. Byla přijata novela Ústavy ČSFR, na základě které se zrovnoprávnily všechny formy vlastnictví, čímž se začal rozvíjet i sektor malého a středního podnikání.

Malé a střední podniky se i po vzniku samostatného státu potýkaly s mnoha problémy, které bránily jejich dalšímu vývoji. Mezi nejzávažnější z nich patří administrativní náročnost, omezený přístup ke zdrojům, nepřehledná a často se měnící legislativa, vysoké odvodové zatížení, platební neschopnost podniků i slabá podpora ze strany státu.

V roce 1997 byly přijaty dokumenty o podpoře MSP a v roce 1999 byl přijat Národní program přizpůsobování právního pořádku SR právnímu pořádku EU, čímž se zlepšila finanční situace podniků a zkvalitňovala podniková sféra.

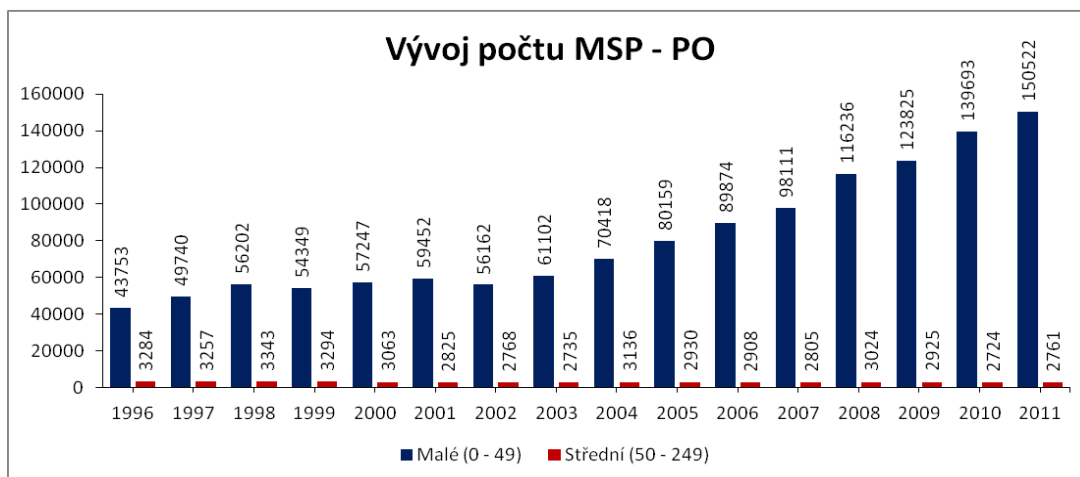
Po vstupu do EU se SR stala součástí vnitřního trhu EU, což umožnilo volný pohyb zboží, služeb, práce a kapitálu. Byl ulehčen přístup podniků k úvěrům a snížené úrokové sazby.

V souvislosti se vstupem do EU byl NADSME uskutečněn průzkum zaměřený na hodnocení podnikatelského prostředí a dopadů vstupu Slovenska do EU malými a středními podniky. Z výsledků průzkumu vyplynulo, že na většinu MSP neměl vstup do EU výraznější vliv a u 37 % znamenala integrace více příležitostí pro spolupráci s firmami v členských státech EU. Na základě těchto skutečností je možné konstatovat, že uvedený předpoklad, že se vstupem do EU zhorší pozice MSP na trhu, byl nesprávný.

V roce 2008 byly završeny přípravy ke vstupu Slovenska do měnové unie, k 1. 1. 2009 bylo za národní měnu přijato euro, avšak další vývoj MSP byl zkomplikován globální světovou krizí. Situace byla stabilizována až v roce 2011. Zavedení eura bylo hodnoceno pozitivně. Byly sníženy transakční náklady podniků, zvýšena cenová transparentnost i atraktivita podniků pro zahraniční investory a bylo sníženo kurzové riziko. Podniky se však i nadále potýkají s mnoha problémy. Těmito problémy jsou např. špatná vymahatelnost práva, nedostatečná efektivnost a transparentnost veřejného obstarávání a poskytování dotací, korupce. Eliminace problémů MSP je cílem Národního programu reforem SR 2011 – 2014.

Vývoj počtu MSP se v letech 1996 – 2002 výrazněji neměnil. Změna nastala až v období završování příprav ke vstupu do EU a další prudký nárůst nastal po vstupu SR do měnové unie.

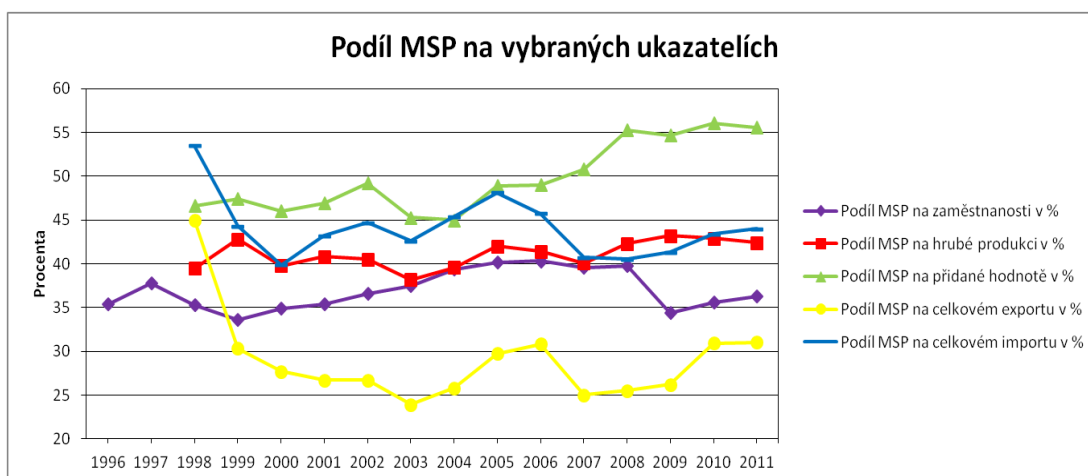
Vývoj počtu MSP od roku 1996 do roku 2011 je znázorněn na Obrázku 21.

Obrázek 21 Vývoj počtu MSP - PO v letech 1996 – 2011

Zdroj: [55]

Podíl MSP na zaměstnanosti, hrubé produkci, přidané hodnotě a zahraničním obchodu je zobrazen na Obrázku 22. Údaje použité pro vyhotovení Obrázků 21 a 22 jsou součástí Přílohy B.

Obrázek 22 Podíl MSP na vybraných ukazatelích v letech 1996 – 2011 (v %)

Zdroj: [55]

Vývoj podílů MSP na vybraných ukazatelích byl ovlivněn ekonomickou i politickou situací země. V důsledku vysokého odvodového zatížení a administrativní náročnosti klesal v roce 1999 jejich podíl na zaměstnanosti. Tato situace se zlepšila až díky opatřením vlády. Přípravy na vstup do EU způsobily růst regulovaných cen i spotřebních daní,

čímž se v roce 2003 snížily exporty, importy MSP i jejich podíl na přidané hodnotě. Po vstupu SR do EU se zvýšilo tempo růstu HDP a rozšířily se trhy. Důsledkem toho bylo zvýšení podílu MSP na všech vybraných ukazatelích. Předpoklad, že se pozice MSP na trhu po vstupu SR do EU zhorší, se nenaplnil. Příznivý vývoj negativně ovlivnila globální finanční krize. V roce 2009 klesala výkonnost ekonomiky i zahraniční a domácí poptávka. Ke stabilizaci došlo po roce 2010.

Pro další rozvoj MSP na Slovensku je důležité zaměřit se na hlavní problémy vývoje MSP, kterými jsou vysoká administrativní náročnost podnikání i administrativní náročnost při platbě odvodů, vysoké odvodové zatížení, časté změny legislativy i neefektivnost veřejného sektoru. Řešením pro eliminaci administrativní náročnosti by mohlo být zavedení jednotného informačního a platebního systému, do kterého by byly zasílány přihlášky, ale také platby odvodů a další dokumenty. Sociální pojišťovna a zdravotní pojišťovny by informace i odvody získávaly prostřednictvím tohoto systému. Je důležité také zvýšit informovanost MSP o možné finanční podpoře ze strany měst, státu i EU a zvýšit informovanost o příležitostech, které nabízí mezinárodní trh. Pro zefektivnění legislativy je důležité analyzovat existující regulační rámec a zaměřit se na eliminaci norem a opatření, které nepřinášejí společenský požitek, ale také zavést systém pro posouzení vlivu chystaných legislativních a administrativních změn na MSP. Jakékoliv zlepšení podnikatelského prostředí si ale vyžaduje komplexní systémový přístup, koordinovaný přístup veškerých rezortů veřejné správy, ale i aktivní spolupráci samotných podnikatelů.

5. Závěr

Cílem této diplomové práce bylo poskytnout analýzu ekonomického vývoje Slovenské republiky a vývoje podnikové sféry na Slovensku s důrazem na historické mezníky ve vývoji země. Těmito historickými mezníky byly vznik Slovenské republiky, vstup do Evropské unie a přijetí eura.

Ve druhé části diplomové práce byly teoreticky vymezeny vybrané makroekonomické ukazatele, a to hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, inflace a platební bilance. Pro další analýzu ekonomického vývoje země bylo využito tempo růstu HDP, míra nezaměstnanosti, míra inflace a saldo platební bilance.

Třetí část práce byla věnována analýze vývoje Slovenské republiky a byla rozdělena do pěti podkapitol. První z nich zachycuje výchozí podmínky pro vznik samostatné Slovenské republiky. Slovensko bylo součástí České a Slovenské federativní republiky, která se přetransformovala z centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. V souvislosti s touto transformací se zvyšovala nezaměstnanost, rostla inflace a byl zpomalen ekonomický růst. Mezi částmi federace probíhaly spory o rozdělení kompetencí ve federaci, o prezidenta i o zpomalení reforem. To vedlo k jejímu rozdělení a vzniku dvou samostatných států.

Období od vzniku Slovenské republiky až po její vstup do Evropské unie bylo analyzováno v druhé podkapitole. Období do roku 1997 bylo značně poznamenáno vládou Vladimíra Mečiara. Slovensko se ocitlo v ekonomické i politické izolaci. Nebyly přijaty potřebné ekonomické reformy a transformační proces se zpomalil nebo úplně zastavil. V tomto období narůstal zahraniční dluh. K nastolení makroekonomické stability docházelo až za vlády Mikuláše Dzurindy, kdy byly přijaty potřebné ekonomické i transformační reformy, zlepšila se pozice země ve světě a byly zintenzivněny snahy o vstup Slovenska do Evropské unie. Slovensko přistoupilo k plnění kodaňských kritérií potřebných pro vstup a přistoupilo také k přijímání systémových reforem.

Důležitým krokem v historii Slovenské republiky, který výrazně poznamenal její ekonomiku, byl vstup do Evropské unie. Slovensko se stalo členem EU 1. května 2004.

Toto období je analyzováno v třetí podkapitole. V souvislosti se vstupem do Evropské unie došlo k oživení ekonomiky. Slovensko se stalo členem celní unie EU, v rámci které byl umožněn volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu a získalo i další výhody. Stalo se atraktivnějším pro zahraniční investory, zvýšila se zahraniční poptávka a tempo růstu HDP se začalo zvyšovat. V souvislosti s tím se zvýšila i poptávka po pracovní síle, což vedlo ke snížení nezaměstnanosti na Slovensku. Předpoklad, že po vstupu do Evropské unie se sníží nezaměstnanost, se potvrdil. K poklesu nezaměstnanosti dopomohl i volný pohyb osob v rámci EU. Slovensko se vstupem do EU zavázalo k přijetí eura za národní měnu. Začaly tak snahy o splnění podmínek potřebných k jeho zavedení. Po pádu druhé Dzurindovy vlády se nová vláda s premiérem Robertem Ficem zavázala k pokračování plnění těchto kritérií. Ke splnění tzv. maastrichtských kritérií došlo v roce 2007 a Slovensko se tak mohlo stát členem eurozóny.

Slovensko přijalo euro za svoji národní měnu 1. ledna 2009. Toto období je blíže analyzováno ve čtvrté podkapitole. Vstup země do měnové unie představoval rozsáhlou strukturální změnu v jejím ekonomickém vývoji. Tato změna s sebou přinesla náklady i přínosy. Jednorázovými náklady přijetí eura byly administrativní náklady na změnu softwarů, školení zaměstnanců, duální zobrazování cen apod. Na druhé straně společná měna snížila transakční náklady a omezila kurzové riziko. Na Slovensku došlo k přijetí eura v čase, kdy byl globální ekonomický vývoj zasažen globální finanční krizí a zahraniční, ale i domácí poptávka se snížila. V této souvislosti se předpoklad o tom, že přijetí eura povede k okamžitému růstu HDP, nepotvrdil. Došlo sice k poklesu transakčních nákladů a omezení kurzových rozdílů, ale v důsledku dopadů finanční krize se tempo růstu HDP snížilo. K jeho oživení došlo až v roce 2010, kdy se zvýšil zahraniční obchod a v konečném důsledku došlo i ke zvýšení tempa růstu HDP.

Ve čtvrté části této práce byl analyzován vývoj podnikové sféry v podmínkách Slovenské republiky. Je věnována analýze vývoje počtu malých a středních podniků – právnických osob a vývoje jejich podílů na celkové zaměstnanosti, HDP, přidané hodnotě, exportu a importu. Tato část je rovněž rozdělena do pěti podkapitol na základě zvolených historických mezníků.

Soukromá podniková sféra do pádu komunistického režimu prakticky neexistovala. K jejímu rozvoji došlo až při transformaci centrální ekonomiky na ekonomiku tržní, kdy se zrovnoprávnily všechny formy podnikání a rozvíjel se i sektor malých a středních podniků. Postupem času rostl jejich význam hlavně na zaměstnanosti, ale i na tvorbě přidané hodnoty a dalších ukazatelů.

Po vzniku Slovenské republiky se podniky potýkaly s množstvím omezení pro jejich další vývoj. Byly zatíženy platební neschopností ještě před vznikem republiky, administrativní náročností, nepřehlednou a často se měnící legislativou, která si často odporovala, vysokým odvodovým zatížením i slabou a nepřehlednou podporou ze strany státu. Jejich počet i podíly na jednotlivých ukazatelích se tak výrazněji neměnily.

Malé a střední podniky jsou největším zaměstnavatelem jak na Slovensku, tak i v celé EU. Vstupem do EU se Slovensko zavázalo k jejich větší podpoře a podpora se jim dostala také ze strany unie. Vstup do EU přinesl podnikům množství výhod, které souvisely hlavně s členstvím ve vnitřním trhu EU. Zlepšily se také podmínky pro získávání úvěrů. Národní agentura pro rozvoj malých a středních podniků provedla průzkum hodnocení dopadů vstupu SR do EU z pohledu malých a středních podniků. Z dotazovaných MSP až 42 % uvedlo, že jejich činnost vstupem do EU nebyla ovlivněna a 37 % zaznamenalo zlepšení podmínek pro podnikání. Na základě toho lze konstatovat, že předpoklad o tom, že se vstupem do EU zhorší pozice MSP na trhu, je nesprávný. Největší výhodu viděly podniky v rozšíření trhů a ve zlepšení nákupních podmínek. Po vstupu do EU se zvýšily také podíly MSP na vybraných makroekonomických ukazatelích a došlo k prudšímu nárůstu jejich počtu.

Přijetí eura na Slovensku znamenalo pro MSP jednorázové zvýšení administrativních nákladů. Tyto náklady byly z důvodu očekávaných přínosů brány pozitivně. Největším přínosem pro podniky bylo snížení transakčních nákladů, omezení kurzového rizika, což vedlo ke zlepšení finanční situace podniků a růstu konkurenceschopnosti. Taktéž podíly MSP na jednotlivých ekonomických ukazatelích v tomto období rostly.

Seznam použité literatury

Citace

- [1] HOLMAN, R. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-764-2.
- [2] SCHILLER, Bradley R. *The Macroeconomy today*. 12th ed. New York: McGraw-Hill, 2009. ISBN 978-0077247409.
- [3] BERNANKE, Ben S. and Robert H. FRANK. *Principles of Economics*. 3th ed. New York: McGraw-Hill, 2005. ISBN 978-0073125671.
- [4] PAVELKA, T. *Makroekonomie: základní kurz*. 3. vyd. Slaný: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.
- [5] JUREČKA, V, et al. *Makroekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3258-9.
- [6] LIŠKA, V. *Makroekonomie*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2002. ISBN 80-86419-27-4.
- [7] SAMUELSON, Paul A. and William D. Nordhaus. *Economics*. 19th ed. New York: McGraw-Hill, 2009. ISBN 978-0073511290.
- [8] WICKENS, M. *Macroeconomics theory: a dynamic general equipment approach*. 1st ed. Oxford: Princeton University Press, 2008. ISBN 978-0-691-11640-2.
- [9] HOLMAN, R. *Transformace české ekonomiky: v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. 1. vyd. Praha: Cep, 2000. ISBN 80-902795-6-2.
- [10] ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky: 1989-2004*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-922-X.
- [11] SPĚVÁČEK, V., et al. *Transformace české ekonomiky: politické, ekonomické a sociální aspekty*. 1. vyd. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-86131-32-7.
- [12] MORVAY, K., et al. *Transformácia ekonomiky: skúsenosti Slovenska*. 1. vyd. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky Slovenskej akadémie vied, 2005. ISBN 80-7144-143-0.

- [13] ŠVEJNAR, J., et al. *Česká republika a ekonomická transformace ve střední a východní Evropě*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0568-4.
- [14] BAČIŠIN, V. Dejiny slovenskej privatizácie – časť 2. *Ižurnál.sk* [online]. 2008-01-16 [vid. 2012-02-14]. Dostupné z: http://www.izurnal.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=2006&Itemid=89.
- [15] KRASKO, I. Privatizácia na Slovensku od Nežnej revolúcie po súčasnosť a jej vplyv na slovenský kapitálový trh. *Ivankrasko.sk* [online]. 2012-12-13 [vid. 2012-02-15]. Dostupné z: http://www.ivankrasko.sk/arch_privatizacia.html.
- [16] ICV. Vláda národního porozumění (prosinec 1989 - červen 1990). *ICv.vlada.cz* [online]. 2009-12-07 [vid. 2012-03-03]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/tema/vlada-narodniho-porozumeni-prosinec-1989---cerven-1990-65374/>.
- [17] PODZIMKOVÁ, D. ČSFR před patnácti lety: od pomlčky k rozpadu. *Týden.cz* [online]. 2007-08-25 [vid. 2012-03-03]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/historie/15-let-od-rozpadu-csfr/csfr-pred-patnacti-lety-od-pomlcky-k-rozpadu_20302.html.
- [18] MORVAY, K. Stratégia a priebeh ekonomickej transformácie na Slovensku. *Ekonomický časopis*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV a Prognostický ústav SAV, 2005, roč. 53, č. 1, s. 5-32. ISSN: 0013-3035.
- [19] DĚDEK, O. *Ekonomické aspekty zániku Československa: příklad kulturního rozchodu národů*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1997. ISBN 80-7168-442-2.
- [20] NBS. *Vybrané makroekonomické ukazovatele* [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2012 [vid. 2012-04-05]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/vybrane-makroekonomicke-ukazovatele>.
- [21] NBS. *Výročná správa* [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2012 [vid. 2012-05-01]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/publikacie/publikacie-nbs/vyrocnna-sprava>.
- [22] KÁRÁSZ, P., et al. *Horizonty rozvoja slovenskej spoločnosti*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2010. ISBN 978-80-224-1152-3.

- [23] OKÁLI, I., et al. *Hospodársky vývoj Slovenska*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2012. [vid. 2012-05-01] Dostupné z: <http://ekonom.sav.sk/sk/projekty/hospodarsky-vyvoj-slovenska-p39>.
- [24] SITA. VOLBY: Vlády od vzniku samostatnej SR 1. januára 1993. *Infovolby.sk* [online]. 2012-04-04 [vid. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/parl/2012/04040177.msx>.
- [25] BELKO, M., V. HAVLÍK a J. SEDLÁK. *Od Mečiara k Dzurindovi: slovenská politika a politický systém v prvom desaťročí samostatnosti*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3136-0.
- [26] BAKAJSA, M. Politický vývoj v SR po roku 1993. *Embuck.com* [online]. 2006-12-08 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.embuck.com/fses/politicky-vyvoj-v-sr-po-roku-1993/>.
- [27] BÚTORA, M., Z. BÚTOROVÁ a G. MESEŽNIKOV. *Slovenské voľby '98: kto? prečo? ako?*. 1. vyd. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 1999. ISBN 80-889-3504-0.
- [28] KOPEČEK, L. *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku*. 1. vyd. Brno: CDK, 2006. ISBN 80-7325-076-4.
- [29] WP. Politický vývoj Slovenska od roku 1989. *i15.cz* [online]. 2011-08-21 [vid. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.i15.cz/politicky-vyvoj-slovenska-od-roku-1989/>.
- [30] ŠTEFANČÍK, R. Analýza parlamentných volieb 2002 v Slovenskej republike a v Spolkovej republike Nemecko. *Slovenská politologická revue* [online]. Trnava: UCM v Trnave, 2003, roč. 1, č. 1, s. 1-6 [vid. 2012-06-07]. ISSN 1335-9096. Dostupné z: http://revue.kpol.ff.ucm.sk/archiv/2003/2003_1.htm.
- [31] KÖNIG, P. a L. LACINA. *Rozpočet a politiky Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-846-0.
- [32] FIGEL, J. a M. ADAMIŠ. *Slovensko na ceste do Európskej únie: Kapitoly a súvislosti*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, Centrum pre európsku politiku, 2003. ISBN 80-968148-4-2.

- [33] EC. *Commission Opinion on Slovakia's Application for Membership of the European Union* [online]. Brussels: European Commission, 1997 [vid. 2012-08-10]. ISBN 978-9282812488. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/dwn/opinions/slovakia/sk-op_en.pdf.
- [34] VINCÚR, P. *Stratégia sociálno-ekonomického rozvoja v procese príprav Slovenskej republiky na vstup do Európskej únie*. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2003. ISBN 80-7248-193-2.
- [35] FIALA, P. a M. PITROVÁ. *Rozšiřování ES/EU*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3041-0.
- [36] EUROINFO. *Chronológia vstupu SR do EÚ* [online]. 2012 [vid. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://www.euroinfo.gov.sk/chronologia-vstupu-sr-do-eu/>.
- [37] VINTROVÁ, R. Česká a slovenská ekonomika 15 let po rozdělení. *Politická ekonomie*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008, roč. 12, č. 4, s. 449-466. ISSN 0032-3233.
- [38] VLÁDA SR. *Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky* [online]. Bratislava: Vláda SR, 2006 [vid. 2012-08-14]. Dostupné z: <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx>.
- [39] LACINA, L., P. ROZMAHEL, et al. *Euro: ano-ne?* 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, s. r. o, 2010. ISBN 978-80-87197-26-4.
- [40] LACINA, L., et al. *Měnová integrace: Náklady a přínosy členství v měnové unii*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-560-5.
- [41] NBS. *Stratégia prijatia eura v SR* [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2003 [vid. 2012-08-15]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/publikacie/publikacie-nbs/publikacie-k-zavedeniu-eura>.
- [42] NBS. *Zavedenie eura* [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2012 [vid. 2012-08-15]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/euro/zavedenie-eura>.
- [43] ZAHRADNÍK, P. *Vstup do Evropské unie: Přínosy a náklady konvergence*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-472-4.

- [44] NBS. *Analýza konvergenzie Slovenskej republiky* [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2008 [vid. 2012-08-22]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/publikacie/vyskumne-studie>.
- [45] EUROINFO. *Milníky na ceste Slovenska k euru* [online]. 2012 [vid. 2012-08-22]. Dostupné z: <http://www.euroinfo.gov.sk/milniky-na-cesta-sr-k-euro/>.
- [46] NBS. *Termíny výmeny hotovosti* [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2008 [vid. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/euro/terminy-vymeny-hotovosti>.
- [47] NBS. *Národný plán zavedenia eura* [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2005 [vid. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/publikacie/publikacie-nbs/publikacie-k-zavedeniu-eura>.
- [48] PACHEROVÁ, S. Analýza vlády Ivety Radičovej: Chaos od začiatku do konca. *Spravy.pravda.sk* [online]. 2012-03-10 [vid. 2012-09-03]. Dostupné z: http://spravy.pravda.sk/analiza-vlady-ivety-radicovej-chaos-od-zaciatku-do-konca-pk0/sk-volby.asp?c=A120309_182409_sk_domace_p58.
- [49] KORNAL, János. Reforming the Welfare State in Postsocialist Economies. In: BROWN, Annette N., ed. *When is transitiv over?*. 1. vyd. Kalamazoo, MI: W. E. Upjohn Institute for Employment Research, 1999, s. 99-113. ISBN 978-0880991964.
- [50] ŠVEJNAR, J. Transition Economies: Performance and Challenges. *Jurnal Of Economic Perspectives* [online]. USA: American Economic Association, 2002, roč. 16, č. 1, s. 3-28. [vid. 2012-10-22]. ISSN 0895-3309. Dostupné z: www.uh.edu/~pgregory/Svejnar.pdf.
- [51] OKÁLI, I., et al. *Zhodnotenie doterajších výsledkov transformačného procesu v slovenskej ekonomike, náčrt jeho otvorených problémov a ďalšieho postupu z hradiska úloh hospodárskej politiky*. 1. vyd. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 1999.
- [52] JURÍČKOVÁ, V., et al. Zmeny v správaní podnikovej sféry v priebehu transformácie ekonomiky Slovenskej republiky. *Ekonomický časopis*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV a Prognostický ústav SAV, 2005, roč. 53, č. 1, s. 49-62. ISSN: 0013-3035.

- [53] VALACH, V. Adaptácia podnikovej sféry v transformujúcej ekonomike Slovenska. *Ekonomický časopis*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV a Prognostický ústav SAV, 1996, roč. 44, č. 10, s. 801-812. ISSN: 0013-3035.
- [54] JURÍČKOVÁ, V. Doterajší priebeh transformácie podnikovej sféry a jej výsledky. *Ekonomický časopis*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV a Prognostický ústav SAV, 1996, roč. 44, č. 5, s. 347-358. ISSN: 0013-3035.
- [55] NADSME. *Stav malého a stredného podnikania* [online]. Bratislava: Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania, 2012 [vid. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.nadsme.sk/sk/content/stav-maleho-a-stredneho-podnikania>.
- [56] ČERVENÁ, K. Malé a stredné podnikanie po začlenení SR do EÚ – Možnosti a perspektívy. In: *Vplyv medzinárodného a európskeho práva na právny poriadok Slovenskej republiky*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2007, s. 28-46. ISBN 9788089089673.
- [57] NADSME. *Pripravenosť malých a stredných podnikov na vstup Slovenska do Európskej únie* [online]. Bratislava: Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania, 2003 [vid. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://www.nadsme.sk/content/prieskumy>.
- [58] ŠIKULA, M., et al. *Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie*. 1. vyd. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky Slovenskej akadémie vied, 2003. ISBN 80-7144-135-X.
- [59] EURÓPSKA KOMISIA. *Malé a stredné podniky na prvom mieste: Európa pomáha MSP, MSP pomáhajú Európe*. 1.vyd. Lucemburk: Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločenstiev, 2008. ISBN 978-92-79-11444-1.
- [60] NADSME. *Hodnotenie podnikateľského prostredia a dopadu vstupu Slovenska do Európskej únie malými a strednými podnikmi* [online]. Bratislava: Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania, 2005 [vid. 2012-11-07]. Dostupné z: <http://www.nadsme.sk/content/prieskumy>.
- [61] NADSME. *Pripravenosť malých a stredných podnikov na zavedenie eura v SR* [online]. Bratislava: Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania, 2008 [vid. 2012-11-15]. Dostupné z: <http://www.nadsme.sk/content/prieskumy>.

- [62] NBS. *Odhad možných vplyvov zavedenia eura na podnikateľský sektor v SR* [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2006 [vid. 2012-11-18]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/publikacie/vyskumne-studie>.

Bibliografie

- [63] BARRO, Robert J. *Macroeconomics: A Modern Approach*. 1st ed. Ohio: South-Western Pub, 2007. ISBN 978-0-324-17810-4.
- [64] BÁRÁŇOVÁ-ČIDEROVÁ, D. a A. LIBERČAN. *Euro, výhody a riziká*. 1. vyd. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2007. ISBN 978-80-7165-604-3.
- [65] DE GRAUWE, Paul. *Economics of Monetary Union*. 6th ed. USA: Oxford University Press, 2005. ISBN 9780199277001.
- [66] EICHENGREEN, Barry J. *The European economy since 1945: coordinated capitalism and beyond*. Princeton; Oxford: Princeton University Press, 2007. ISBN 978-0-691-13848-0.
- [67] Elektronická databáze článků ProQuest (knihovna.tul.cz).
- [68] EURÓPSKA KOMISIA. *Euro: pripravený podnik. Prípravy firiem na zavedenie eura*. 1. vyd. Lucemburk: Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločenstiev, 2008. ISBN 978-92-79-07831-6.
- [69] OUTRATA, R., et al. *Ekonomické a sociálne súvislosti vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. Prínosy a riziká*. 1. vyd. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky Slovenskej akadémie vied, 2002. ISBN 80-7144-125-2.
- [70] SYCHRA, Z. *Jednotná evropská měna. Realizace hospodářské a měnové unie v EU*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5082-2.

Seznam příloh

Příloha A – Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů v SR v letech 1993 – 2012* 96

Příloha B – Vývoj počtu MSP v SR v letech 1996 – 2011 a vývoj podílů MSP na vybraných ukazatelích v SR v letech 1996 – 2011 97

Příloha A – Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů v SR v letech 1993 – 2012*

Tabulka 1 Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů v SR v letech 1993 – 2002

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Tempo růstu HDP v %	7,2	6,2	7,9	6,9	4,4	4,4	0	1,4	3,5	4,6
Míra inflace v %	23,2	13,4	9,9	5,8	6,1	6,7	10,6	12	7,3	3,3
Míra nezaměstnanosti v %	14,4	13,7	13,1	11,3	11,8	12,5	16,2	18,6	19,2	18,5
Saldo platební bilance v mld. eur	-0,9	-0,1	-0,2	-2,3	-2,3	-2,8	-1,5	-1,4	-3,4	-3,2

Zdroj: NBS

*Tabulka 2 Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů v SR v letech 2003 – 2012**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Tempo růstu HDP v %	4,8	5,1	6,7	8,3	10,5	5,9	-4,9	4,2	3,3	2,5
Míra inflace v %	8,5	7,5	2,7	4,5	2,8	4,6	1,6	1	3,9	3,5
Míra nezaměstnanosti v %	17,4	18,1	16,2	13,3	11	9,6	12,1	14,4	13,5	13,8
Saldo platební bilance v mld. eur	-0,8	-1,6	-2,5	-0,7	-0,7	-0,7	-0,1	-1,8	-2,1	-2,5

Zdroj: NBS

Příloha B – Vývoj počtu MSP v SR v letech 1996 – 2011 a vývoj podílů MSP na vybraných ukazatelích v SR v letech 1996 – 2011

Tabulka 1 Vývoj počtu MSP v SR v letech 1996 – 2003

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Malé (0 - 49)	43753	49740	56202	54349	57247	59452	56162	61102
Střední (50 - 249)	3284	3257	3343	3294	3063	2825	2768	2735

Zdroj: NADSME

Tabulka 2 Vývoj počtu MSP v SR v letech 1996 – 2003

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Malé (0 - 49)	70418	80159	89874	98111	116236	123825	139693	150522
Střední (50 - 249)	3136	2930	2908	2805	3024	2925	2724	2761

Zdroj: NADSME

Tabulka 3 Vývoj podílů MSP na vybraných ukazatelích v SR v letech 1996 – 2003

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Podíl MSP na zaměstnanosti v %	35,4	37,8	35,3	33,6	34,9	35,4	36,6	37,5
Podíl MSP na hrubé produkci v %			39,5	42,8	39,8	40,8	40,5	38,2
Podíl MSP na přidané hodnotě v %			46,6	47,4	46	46,9	49,2	45,3
Podíl MSP na celkovém exportu v %			45	30,3	27,7	26,7	26,7	23,9
Podíl MSP na celkovém importu v %			53,5	44,3	39,9	43,2	44,7	42,6

Zdroj: NADSME

Tabulka 4 Vývoj podílů MSP na vybraných ukazatelích v SR v letech 2004 – 2011

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Podíl MSP na zaměstnanosti v %	39,4	40,2	40,3	39,6	39,8	34,4	35,6	36,3
Podíl MSP na hrubé produkci v %	39,6	42	41,4	40,1	42,3	43,2	42,9	42,4
Podíl MSP na přidané hodnotě v %	45	48,9	49	50,8	55,3	54,7	56,1	55,6
Podíl MSP na celkovém exportu v %	25,8	29,7	30,8	25	25,5	26,2	30,9	31
Podíl MSP na celkovém importu v %	45,4	48,1	45,7	40,7	40,5	41,3	43,4	44

Zdroj: NADSME